

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ
СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**КРИВИЧНЕ САНКЦИЈЕ ПРЕМА ПРАВНОМ
ЛИЦУ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

(мастер рад)

Ментор

Проф. др Драган Благоић

Студент

Соњица Станковић

Број индекса: 321/2022

Косовска Митровица, 2024.

С А Д Р Ж А Ј

1. Увод	2
2. Појам и карактеристике кривичних санкција	3
3. Историјски осврт.....	5
3.1. Кривичне санкције до 1918. године.....	6
3.2. Кривичне санкције у Краљевини Југославији.....	8
3.3. Кривичне санкције од 1945. до 2000. године.....	9
3.4. Кривичне санкције од 2000. године до данас.....	10
4. Правна лица и субјекти.....	12
4.1. Одговорност правног лица.....	15
4.2. Кривична дела за која одговарају правна лица.....	18
4.3. Одговорност правних лица у одредбама међународноправних аката....	18
5. Кривичне санкције у упоредном законодавству.....	20
6. Врсте кривичних санкција.....	26
6.1. Казне.....	27
6.1.1. Новчана казна.....	27
6.1.2. Престанак правног лица.....	32
6.2. Мере упозорења.....	32
6.2.1. Условна осуда.....	33
6.3. Мере безбедности.....	36
6.3.1. Забрана обављања одређених регистрованих делатности или послова.....	37
6.3.2. Јавно објављивање пресуде.....	37
6.3.3. Одузимање предмета.....	38
6.4. Извршење судских одлука.....	41
6.5. Ослобађање од казне.....	42
6.6. Застарелост.....	43
6.7. Рехабилитација.....	44
7. Правна лица - осуде за привредне преступе.....	46
8. Казнена евиденција за правна лица.....	52
9. Закључак.....	54
10. Литература.....	56
11. Биографија.....	60

1. УВОД

Друштвени развој већине земаља у свету прати ширење разнородних кривичних дела која неретко утичу на даљи развитак основних постулата на којима оне почивају. У државама света владају два привредно - политичка система: тржишно капиталистички и социјалистички, па стога треба водити рачуна о томе у којој држави влада који систем и тако разматрати питање увођења одговорности за кривична дела предузећа, задруга, комбината итд. У социјалистичким државама, односно корпорација, разних форми повезивања привредних друштава у сфери модерног бизниса капиталистичких држава. Појава криминалних активности одговорних појединаца привредних субјеката који на нелегалан начин стичу велике материјалне користи, при томе прикривајући своја криминална дела под плаштом легалног пословања у привреди. Несумњиво је да постоји грађанскоправна и административноправна одговорност правних лица, међутим, поставља се питање увођења кривичне одговорности одговорних лица у њима.

Државни и друштвени одговор на разне облике организованог криминала који се појављује у разним облицима, као што су кријумчарење, трговина људима, у области екологије, прања новца итд, створио је потребу за увођењем кривичне одговорности правних лица. Међутим, поједини облици криминала, пре свега привредно економске шпијунаже спроводе се легалним ширењем пословних активности правних лица, у Републици Србији и свету. Штета од таквих нелегалних криминалних активности правних лица мери се милијардама америчких долара. Да би смо спречили и смањили криминалне активности правних лица и адекватно их санкционисали за учињена кривична дела, потребно је поставити добре законске оквире. Међутим, облици одговорности правних лица су до сада били прекршаји и привредни преступи, али они немају пуни капацитет да сузбију велики део радњи и поступака правних лица, све то захтева успостављање кривичне одговорности које прати вођење кривичног поступка и изрицање законом прописане санкције. Република Србија се, доношењем Закона о одговорности правних лица за кривична дела,¹ придружила великом броју држава које су питања кривичне одговорности правних лица решиле посебним законом. Кроз историју кривична санкција се посматрала као

¹ Закон о одговорности правних лица за кривична дела „Сл. гласник РС“, бр. 97/2008).

одмазда што је било у складу са ретрибутивном теоријом казни. Превентивна теорија, с друге стране, кривичну санкцију посматра као средство спречавања криминалитета.

Кривична санкција у формалном смислу представља меру одузимања или ограничавања извесног права које припада учиниоцу кривичног дела, а коју изриче суд у случајевима и под условима који су одређени законом. Док у материјалном смислу, кривична санкција представља меру заштите друштва од криминалитета која за циљ има спречавање учиниоца да у будућем времену врши кривична дела и његово поправљање, као и очување одређене друштвене дисциплине грађана.

Санкција се у савременој социолошко-криминолошкој, политиколошкој и кривично-правној теорији сматра као принудна мера која се изриче и примењује због неког неприхватљивог понашања, односно кршења опште прихваћених правила, или као део правне норме за коју су предвиђене правне последице које наступају у случају њене повреде, као заштита правног поретка.

С теоријског и методолошко-методског становишта ради се о исправном разумевању казне за друштва у којима је развијен политички, економски, социјални и културни систем, где друштво задовољава своје основне потребе. У Републици Србији се са променом савременог друштва, јавила и потреба за измену санкција.

Савремена друштва и државе су у ери глобализације постале неосетљиве на проблеме појединаца - грађана, породице, школе и других мањих и већих социјалних група. Потребно је усвојити заједнички систем вредности у којем би и санкција имала свој пуни друштвени смисао и значај и била у служби превенције свих облика криминала и истинске ресоцијализације починилаца кривичних дела.

Све те промене су биле главни мотив да се у раду анализирају кривичне санкције у законодавству Републике Србије кроз новију српску историју.

2. ПОЈАМ И КАРАКТЕРИСТИКЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Кривичне санкције су законом предвиђене мере друштвене реакције које изриче суд у законом спроведеном кривичном поступку према физичком или правном лицу као учиниоцу кривичног дела у циљу сузбијања и спречавања вршења кривичних дела. Држава предузима репресивне мере у виду санкција против учинилаца кривичних дела у циљу заштите државе и друштва од криминалитета. Друштво још од најстаријих времена примењивало различите мере заштите од различитих облика криминалитета

појединаца или група. Најчешће мере заштите су казне, које су дуго времена, све до XIX века представљале једине врсте кривичних санкција. Кривичне санкције су принудне мере које примењује држава као представник друштва према учиниоцу кривичног дела управо због извршеног дела. Кривичне санкције представљају реакцију против учиниоца због извршења кривичног дела којим се наноси штета друштву, али и реакцију која треба да спречи учиниоца да убудуће врши кривична дела и да утиче на друге грађане да се уздрже од вршења кривичних дела.²

Како се вршењем кривичних дела наноси штета и друштву и појединцу, јер се на тај начин повређују и угрожавају не само добра која припадају друштву, него и појединцу, примена санкције је неопходна мера која има за циљ не само заштиту интереса појединаца, већ и друштва у целини. Тако што штити заједницу од разних облика кривичних дела, примењујући кривичне санкције за учиниоце, држава штити и интересе појединаца као чланова заједнице. Према томе, кривичне санкције представљају реакцију у виду репресије које предузима држава као представник друштва, како би заштитила појединца и друштво од штетних последица које им наноси кривично дело. Дакле, кривичне санкције су средства за остваривање заштитне функције кривичног права.

Кривична санкција представља принудну меру која се састоји у одузимању или упозорењу учиниоцу да ће му слободе или права бити одузети или ограничени ако поново изврши кривично дело, а све у циљу заштите друштва од криминалитета. У правној теорији се на сличан начин одређује појам кривичне санкције. Тако Г. Марјановик под кривичном санкцијом сматра правно организовану принудну меру која се примењује према лицу које је повредило кривичноправну норму.³ Ж. Хорватић кривичноправне санкције одређује као законом прописане садржаје и начине казненоправне принуде које након спроведеног поступка примењује државна судска власт према учиниоцу кривичног дела ради остварења опште сврхе свих и посебне сврхе управо изречене врсте санкције.⁴ П. Новоселец под кривичним санкцијама подразумева државне мере изречене у кривичном поступку учиниоцима кривичних дела које се састоје у губитку или ограничавању њихових права.⁵

Кривично право Републике Србије познаје више врста кривичних санкција за правна лица. Њих прописује члан 12. Закон о одговорности правних лица за кривична

² Јовашевић Д., *“Кривично право”*, *Општи део*, Досије, Београд, 2018. стр. 289-293.

³ Марјановик Г., *“Македонско кривично право”*, *Општ дел*, Просветно дел. Скопје, 1998. стр. 261.

⁴ Хорватић Ж., *“Казнено право”*, *Општи део*, *Правни факултет*, Загреб, 2003. стр. 134.

⁵ Новоселец П., *“Општи део казног права”*, *Правни факултет*, Загреб, 2004. стр. 327.

дела (ЗОПЛКД). То су: а) казне, б) мере упозорења и в) мере безбедности. То је плуралистички систем кривичних санкција за правна лица.⁶

У посебном делу Кривичног законика прописана је основна и најзначајнија врста кривичних санкција за највећи број кривичних дела, а то је казна. Она даје печат целокупном кривичном праву, а често му даје и назив “казнено право”. Управо због природе, карактеристика, значаја и обима примене казна је заокупљала пажњу правне теорије. Казна је законом прописана мера друштвене реакције коју примењују законом одређени државни органи против учиниоца кривичног дела. Најчешће се казна одређује као принудна мера предвиђена у закону коју изриче суд учиниоцу скривљеног кривичног дела у циљу заштите човека и других основних друштвених вредности, а која се састоји у одузимању или ограничавању његових слобода и права.

Према члану 42. Кривичног законика,⁷ из маја 2019. године, сврха кажњавања јесте превентивно-репресивно одређена као: а) спречавање учиниоца да чини кривична дела и утицање на њега да убудуће не чини кривична дела (специјална превенција); б) утицање на друге да не чине кривична дела (општа превенција); в) изражавање друштвене осуде за кривично дело, јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона (општа превенција) и г) остваривање праведности и сразмерности између учињеног дела и тежине кривичне санкције (репресија). Домаћи законодавац полази од схватања да је крајњи циљ казне заштита друштва од криминалитета, а да је њен непосредни циљ спречавање учиниоца да чини кривична дела (специјална превенција), а затим и општа превенција - утицањем на грађане да поштују норме правног поретка и да се уздрже од кршења прописа и вршења кривичних дела којима се повређују или угрожавају заштићене вредности.

3. ИСТОРИЈСКИ ОСВРТ

Систем кривичних санкција, као незаменљиву карику у ланцу друштвеног реаговања на криминалитет у Републици Србији, можемо посматрати у историјском и савременом контексту. Садржина овог појма мењала се током времена, у ствари, мењали су се улога, организација и циљеви система кривичних санкција у складу са општим трендовима његовог развоја у свету, али и под утицајем историјских

⁶ Закон о одговорности правних лица, “Службени гласник Р. Србије”.

⁷ Кривични законик Републике Србије, “Службени гласник Р. Србије”.

специфичности наше земље. Полазећи од карактера и врсте кривичних санкција, начина организовања, њиховог извршења, као и циљева казнене политике, у развоју извршења кривичних санкција код нас можемо разликовати следеће периоде: а) до 1918. године; б) за време Краљевине Југославије; в) од 1945. године до 2000. године и г) од 2000. године од данас.

3.1. Кривичне санкције до 1918. године

У средњовековној Србији кривично дело дуго је сматрано за приватну ствар појединца, па је, уместо казни, постојала приватна реакција у облику крвне освете и система композиције. Субјекат кривичног дела се у српском средњовековном праву називао крива. Субјекти кривичног дела могу бити сви становници Србије. У кривном праву феудалне Србије, као и правном систему у целини, влада правна неједнакост, која се показује у неједнаком кажњавању за исто кривично дело, па према томе и у неједнакој кривичноправној заштити појединца. Сталешке разлике нису постојале у случају тешких и општеопасних кривичних дела, као што су нека кривична дела против вере, државе, неки случајеви убиства, професионалне крађе и разбојништва. У развоју кривичног права, индивидуалној одговорности претходи колективна. И у српском праву налазимо на колективну одговорност. Колективну одговорност носила је кућа, тј. шира породица или задруга, чији су чланови живели под једним кровом. Колективна одговорност куће односила се само на глобе, казне које су имале имовински карактер, а не личне казне (телесне и друге).⁸ Учиниоца се откупљује давањем накнаде (најпре у стоци, потом у новцу) оштећеном, односно сродницима убијеног, која се код убиства звала вражда или вражба.⁹ Међутим, већ од XIII века вражда није искључиво приватни откуп: она више није само композиција, тј. само накнада штете оштећеном или његовој породици. Пошто један њен део држава узима као глобу.

Најстарији сачуван правни акт је Законоправило Светог Саве, које је усвојено на сабору у Жичи 1221. године и сматрано највишим правним актом српске цркве. Законоправило је постојало први законик обновљење Србије, 1804. године када је почела српска револуција. Прота Матеја Ненадовић је тиме настављао Савин

⁸ Крљуш Љ., *“Правна историја српског народа”*, Службени гласник, Београд, 2010. године, стр. 60.

⁹ За крв се у старој српској држави плаћала глоба, која се звала вражда или вражба. Краљ Урош (1240-1272) говори такође о вражди. Она се спомиње у Винодолском Статуту из 1280. и у Статуту Пољичком. Краљ Милутин 1286. године није пристао да за учињену крв, како су Дубровчани желели, да уведе смртну казну, већ је хтео да се држи вражде, обичаја његових предака.

законодавни рад. Законоправилом су предвиђене разноврсне казне, као и начин њиховог извршавања. Телесне казне преузети су из Византије и биле су врло разноврсне: шибање, одсецање ушију, ослепљивање, смуђење косе и браде. Ови начини кажњавања сачувани су и до Душановог доба, али и касније, понеки чак до Првог српског устанка 1904. године. Смртне казне су махом преузете из Византије. То су биле: одсецање главе мачем, спаљивање и вешање. Духовна казна састојала се у прогонству из цркве и недопуштање одређеним лицима да неко време долазе на службу. Законоправило детаљно уређује кривично дело крађе.¹⁰

Најважнији правни споменик средњовековне Србије, Душанов законик (“Законик благоверног цара Стефана” проглашен 21. маја 1349. године на сабору у Скопљу, измењен и допуњен на сабору одржаном 1354. у Скопљу или Серу) садржи бројне кривичноправне одредбе и детаљно регулише систем казни и начин њиховог извршења. У Законику се налази цео систем сурових византијских казни: смртна казна, разноврсне телесне казне, тамница и прогонство из државе. Душанов законик, међутим, не представља потпуни раскид са српском старином пошто прописује и низ новчаних казни. То су: вражда, глоба (предвиђена у распону од 12 до 1.000 перпера); “потка” (од 50 до 100 перпера); “мехоскубина” (од 6 перпера); глоба “само седмо” (шестострука накнада штете); глоба “шестоволна” и конфискација имовине.¹¹ За иста кривична дела припадници различитих сталежа се кажњавају различитим казнама. Кривична одговорност је по Законику углавном индивидуална, мада још увек постоји колективна одговорност за нека кривична дела. За неверу коју почини властелин плаћа и његова кућа. Кућа, која уједно означава и породицу, одговорна је за “зло” које учини њен члан. Најчешће се предвиђа и колективна одговорност за село за разноврсна кривична дела, вађење мртваца из гробова, скривање разбојника у селу, забрањивање трговцу да преноћи у селу, скривање златара у селу итд. Законодавство цара Душана предвиђа азил и помиловање као основе ништења државног права на кажњавање. Право азила, искључиво је било резервисано за цркву.

Континуитет државног и политичког развика, прекинут је вишевековном турском владавином, настављен је тек са Првим и Другим српским устанком на почетку XIX века. Већ током Првог српског устанка донети су Кривични законик проте Матије Ненадовића (5. маја 1804. године на скупштини ваљевске нахије) и

¹⁰ “Савино Законоправило” доста детаљно уређује крађу црквених ствари, јер је и донето ради уређења црквених односа.

¹¹ Марковић Б., Богдановић Д., “Душанов законик”, Српска књижевна задруга, Београд, 1986. стр. 84.

Карађорђевићев Криминални законик 1807. године. Карађорђевићев Криминални Законик се одликује доста строгим начином кажњавања. Оба законика су, у складу са духом и потребама тога времена, предвиђала бројна кривична дела војне природе и прописивала изузетно строге телесне казне.¹² Да би, маја 1850 године био донет и Казнителни закон за полицајне преступе.

Први потпун кривични законик је Криминални (казнителни) законик за Књажевство Србију донет 29. марта 1860. године, који је са бројним изменама и допунама, важио до 31. децембра 1929. године. Рађен по узору на пруски Кривични законик из 1851. године, овај Законик прихвата деобу кривичних дела на злочине, преступе и иступе, и предвиђа седам врста главних казни (смртна казна, робија, заточење, затвор, лишење звања, новчана казна и телесна казна) и четири споредне (губитак грађанске части, одузимање ствари, забрана вршења одређених радњи и протеривање).

Условни отпуст у Србији први пут је уведен 1869. године. Условно су могла бити отпуштена лица осуђена на казну робије или заточења дужа од две године, односно на казну затвора дужу од дванаест месеци, уколико су издржавали половину изречене казне, а у случају повратника две трећине казне.

3.2. Кривичне санкције у Краљевини Југославији

Већ на самом почетку свог државноправног живота, Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца суочила се са суштинским разликама у погледу кривичног законодавства између њених појединих делова. Због постојања шест различитих правних подручја, систем кривичних санкција био је нејединствен. У циљу превазилажења таквог стања донет је Кривични законик Краљевине Југославије 27. јануара 1929. године.¹³ Законик је ступио на снагу 1. јануара 1930. године, када и Закон о извршењу казне лишења слободе. Остале казне извршаване су по Кривичном законнику и посебној уредби мистарства правде.

Кривични законик Краљевине Југославије спада у ред либералних и модерних законика тог доба; поставља принцип легалитета кривичног дела и казне: забрањује ретроактивну примену закона, осим када је он блажи за учиниоца; прихвата формалну концепцију кривичног дела, предвиђа деобу кривичних дела на злочине и преступе;

¹² Мирковић С. З., *“Коментар Карађорђевог законика”*, Геце Кон, Београд, 2008. године, стр. 54.

¹³ Кривични законик из 1929. није допуштао телесне казне. Јакшић С., Давидовић Д., *“Развој казненог система у кривичном праву Србије”*, Центар за правну помоћ, Београд, 2013. стр. 530.

успоставља посебан режим за малолетне учиниоце кривичних дела итд. Смртна казна, робија, заточење, строги затвор и затвор и новчана казна¹⁴ биле су прописане као главне казне, а губитак часних права и губитак службе као споредне. Законик предвиђа и више мера безбедности: задржавање по издржаној казни, упућивање у завод на рад, упућивање у завод за чување и лечење, упућивање у завод за лечење пијаница, забрана посеђивања крчми, заштитни надзор, протеривање, забрана вршења позива или заната и одузимање предмета.

3.3. Кривичне санкције од 1945. до 2000. године

Доношењем Устава из 1946. године створена је могућност за изградњу правног система у новоформираној држави. Закон о врстама казни донет 5. јула 1945. године предвиђао је дванаест казни, којима су 1946. године (Закон о потврди и изменама Закона о врстама казни) придодате и три васпитно-поправне мере. Првим послератним Законом о извршењу казни из 1948. године регулисана је организација и начин извршења свих казни предвиђених у Општем делу Кривичног законика донетом 4. децембра 1947. године.

Значајне измене у систему кривичних санкција уследиле су 1951. године. Када су донети потпун Кривични законик ФНРЈ (општи и посебни део) и Закон о извршењу казни, мера безбедности и васпитно-поправних мера. Број казни сведен је на седам (смртна казна, строги затвор и затвор као главне казне, ограничење грађанских права, забрана бављења одређеним занимањем и конфискација имовина као споредне, и новчана казна која се могла изрећи као главна или споредна казна), предвиђене су три мере безбедности (упућивање у завод за чување и лечење, одузимање предмета и протеривање из земље) и више васпитно-поправних мера (предавање родитељима или стараоцу, упућивање у васпитно-поправни дом). У Закону о извршењу казни, мера безбедности и васпитно-поправних мера по први пут су унете одредбе о поспеналној помоћи, тј. о помоћи осуђеном по отпуштању са издржавања казне лишења слободе. Законом је предвиђено и оснивање посебне страже за вршења послова обезбеђења казнено-поправних установа, које су до тада вршили припадници народне милиције.

Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 1959. године реформисан је систем кривичних санкција. Репертоар казни сужен је на пет (казна

¹⁴ Новчана казна се могла изрицати у односу на најмање 25 динара. Наплаћена новчана казна је била део фонда за подизање и поправљање казних завода. Видети опширније: Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, "Службене Новине", бр. 33-XVI 1929. године у Београду.

ограничења грађанских права је укинута, а забрана бављења одређеним занимањем систематизована је у мере безбедности). Регистар мера безбедности и васпитно-поправних мера значајно је проширен, уведене су судска опомена и казна малолетничког затвора. Ове суштинске измене у систему кривичних санкција условиле су и потребу доношења Закона о извршењу кривичних санкција из 1961.године. Закон о измена и допунама Закона о извршењу кривичних санкција из 1968.године, доноси две значајне промене организационе природе: служба за извршење кривичних санкција је из састава органа унутрашњих послова прешла под интеграцијом правосуђа, а у погледу нормативног уређења, материја извршења кривичних санкција надлежност је прерасподељена у корист федералних јединица.

Нови закон о извршењу кривичних санкција у Републици Србији донет је тек 1997. године, а ступио је на снагу 1. јануара 1998. године.¹⁵ Неопходност усклађивања система кривичних санкција са Уставом Републике Србије из 1990. године и што потпуније усаглашавање правног система Републике Србије у овој области, са низом међународних докумената универзалног и регионалног карактера који формирају оквир заштите човека и његових права у поступку доношења и извршења кривичних санкција, представљали су најважније разлоге за његово доношење.

3.4. Кривичне санкције од 2000. године до данас

Значајне политичке и друштвено-економске промене, које су се у Републици Србији догодиле на размеђи II и III миленијума, указивале су на неминовност суштинске реформе кривичног законодавства и система кривичних санкција.

У складу с тим, Народна скупштина Републике Србије 29. септембра 2005. године донела је Кривични законик.¹⁶ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица и Закон о извршењу кривичних санкција, који су ступили на снагу 1. јануара 2006. године.

Кривични законик из 2005. године предвиђа четири врсте кривичних санкција (члан 4. став 1.). То су:

1. казне (казна затвора, новчана казна, рад у јавном интересу, одузимање возачке дозволе, доживотни затвор);
2. мере упозорења (условна осуда и судска опомена);

¹⁵ Стевановић З. М., “Основне карактеристике и правци реформе извршења кривичних санкција”, Зборник радова Београд, 2000. године, стр. 10-14.

¹⁶ Кривични законик, “Службени гласник РС”, бр. 85/2005.

3. мере безбедности (обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи, обавезно психијатријско лечење на слободи, обавезно лечење наркомана, обавезно лечење алкохоличара, забрана вршења позива, делатности и дужности, забрана управљања моторним возилом, одузимање предмета, протеривање странца из земље, јавно објављивање пресуде, забрана приближавања и комуникације са оштећеним, забрана присуствовања одређеним спортским приредбама;

4. васпитне мере.

Кривични законик конкретизује општу сврху кривичних санкција, одређујући и посебну сврху појединих врста кривичних санкција. С тим у вези, у оквиру опште сврхе кривичних санкција, према члану 42. сврха кажњавања је: а) спречавање учиниоца да чини кривична дела и утицање на њега да убудуће не чине кривична дела; б) утицање на друге да не чине кривична дела; в) изражавање друштвене осуде за кривично дело, јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона и д) остваривање праведности и сразмерности између учињеног дела и тежина кривичне санкције. Сврха условне осуде и судске опомене је да се према учиниоцу лакшег кривичног дела не примени казна када се може очекивати да ће упозорење уз претњу казне (условна осуда) или само упозорење (судска опомена) довољно утицати на учиниоца да више не врши кривична дела. Кривични законик у члану 78. прописује да се сврха мере безбедности састоји у отклањању стања или услова који могу бити од утицаја да учинилац убудуће врши кривична дела.

С циљем усклађивања са Уставом Републике Србије из 2006. године¹⁷ и европским правним стандардима из области извршења кривичних санкција ЗИКС је измењен и допуњен. Закон о извршењу кривичних санкција одређује сврху примене кривичних санкција као сузбијање дела којима се повређују или угрожавају човек и друге основне друштвене вредности, ова сврха остварује се путем извршења правоснажних и извршних судских одлука.

¹⁷ “Службени гласник РС”, бр. 83/2006 и 98/2006.

4. ПРАВНА ЛИЦА И СУБЈЕКТИ

Правно лице је домаћи или страни субјект, најчешће организација или удружење које је носилац одређених права и обавеза.¹⁸ Правна лица се формирају ради остваривања одређених циљева. Да би могли да остваре те циљеве правна лица морају да имају одговарајућу организацију и потребна средства. Правна лица стичу правну способност на основу Устава, закона или уписа у одговарајући регистар код надлежног органа, тј. код Агенције за привредне регистре. Правна лица могу склапати уговоре са другим правним и физичким лицима, при томе имајући сва права и обавезе која су им призната Уставом, законима и другим актима. Држава одређује потребне услове које организација мора испунити да би стекла својство правног лица. Основни услови које организација мора испуњавати је да постоји систем унутрашње организације, да обавља одређене послове и има своје чланство, као и да поседује своја правна правила ко што су статут, правилник или оснивачки уговор. Физичко лице је сваки живи човек, а одговорно лице физичко лице коме су поверени одређени послови у правном лицу и лице које је овлашћено да поступа у име правног лица.

У правној теорији разликују се две врсте субјеката кривичног дела:

1. активни и
2. пасивни субјекат

Активни субјект кривичног дела је лице које својом радњом чињења или нечињења проузрокује последицу кривичног дела на објекту напада. То је учинилац кривичног дела који може да буде : а) извршилац и б) саучесник. По правилу, свако физичко лице може да буде учинилац кривичног дела под условом да је навршило четрнаест година, као правно лице. Као субјект кривичног дела сматра се и лице које се при предузимању радње извршења послужило животињом, механичком или природном силом.

С обзиром на подобност за кривицу, учинилац кривичног дела може да буде: а) кривац и б) неурачунљиво лице, при чему се на страни субјекта разликује: а) малолетник и б) млађе пунолетно лице. Активни субјект кривичног дела може да оствари свршено или покушано кривично дело при чему се на страни извршиоца могу јавити следећа својства: а) непосредни извршилац – лице које само предузима радњу кривичног дела, б) посредни извршилац – лице које користи друго лице као средство

¹⁸ Закон о одговорности правних лица за кривична дела, “Службени гласник Републике Србије”, бр. 97/08.

за извршење кривичног дела и в) саизвршилац – када више лица учествовањем у радњи извршења са умишљајем или из нехата заједнички изврше кривично дело или остварујући заједничку одлуку другом радњом са умишљајем битно допринесу извршењу кривичног дела.

Пасивни субјект кривичног дела (оштећени или жртва) је лице које је повређено или угрожено извршеним кривичним делом. То је лице коме припада добро или вредност према коме се предузима радња извршења кривичног дела. Међутим, пасивни субјект нема значајнију улогу у кривичном праву за разлику од активног субјекта. Углавном је својство пасивног субјекта од значаја за примену појединих општих института кривичног права: нужне одбране, крајње нужде, пристанка повређеног, самоповреде, код одмеравања казне, код покретања кривичног поступка у случају када закон за одређено кривично дело тражи предлог или приватну тужбу оштећеног, односно код поравнања учиниоца кривичног дела са оштећеним.

Како се у пракси понекад може појавити више оштећених лица код једног кривичног дела, то може да изазове тешкоће за одређивање пасивног субјекта. Због тога се сматра да је пасивни субјект лице које је носилац права и интереса која су повређена вршењем кривичног дела, тј. лице које је титулар добра чија заштита је сврха кривичног дела. Пасивни субјект може да буде свако физичко и правно лице при чему се код неких кривичних дела јавља више лица у улози пасивних субјеката. У теорији је опште прихваћено да једно лице не може бити истовремено и активни и пасивни субјект.¹⁹

Није ни мало једноставно одредити општи појам правног лица. Могло би се додуше констатовати да су то организације којима право признаје својство субјекта у праву (правну способност) и пословну способност. У контексту претходног одређења реч-појам “организација” треба разумети као спајање појединих делова (елемената) у једну целину и то тако да та целина буде више од простог збира њених саставних делова односно да буде способна за живот. Делови (елементи) који се спајају у целину чинећи једно ново организационо јединство у првом реду су лица (или лице) која оснивају правно лице (тзв. персонални супстрат) и имовина односно нека имовинска вредност неопходна за његово функционисање (тзв. материјални супстрат). Разуме се, правна лица не настају природним путем нити је њихова животна способност идентична таквој способности физичких лица, људи. Њих позитивно право признаје за

¹⁹ Јовашевић Д., “Корпоративно кривично право”, Правни факултет у Нишу, Ниш, 2012.

лица (бића) и такво признање је конститутивно и то уз испуњење одређених услова, за разлику од физичких лица која субјекти права постају самим чином рођења. Отуда се у енглеском језику односно англоамеричком праву она означавају као “вештачка бића” (artificial being).

Бројни су и разноврсни критеријуми на основу којих се може говорити о врстама правних лица. Ипак, најзначајнији је онај према којем се правна лица обзиром на своју правну природу могу поделити на удружења и установе. Међутим ову поделу ипак треба условно прихватити имајући у виду најпре околност да међу правним лицима која се традиционално убрајају у категорију удружења постоје понекад и суштински битне разлике, што се у доброј мери односи и на установе.

Мада на први поглед идентична са правном способношћу физичких лица правна способност правних лица то суштински није. Наиме правна лица су “вештачка бића”, она су лица али не и личности, што су искључиво физичка лица. Отуда правна лица и не могу бити носиоци оних права и обавеза која су везана за јединствену природу физичких лица, као што су рецимо права и обавезе које произилазе из брачних и породичних односа, наследних права по основу сродства и многих других права и обавеза. Из ових разлога се правна способност физичких лица назива општа, за разлику од правне способности правних лица која се опет одређује као специјална. Ова врста правне способности правних лица одређена је по свом обиму и садржини примарно циљем њиховог оснивања и није односно не мора бити идентична код различитих, па ни код истоврсних правних лица. Тако рецимо установа за бригу о деци без родитељског старања не може бавити пословима унапређења спорта и физичке културе, ни обрнуто. Разлика у садржини и обиму правне способности правних лица може се уочити и код привредних друштава. Рецимо, акционарска друштва за осигурање и банке могу обављати само послове оне врсте осигурања за које су регистровани односно банкарске послове док се велика већина других привредних друштава може бавити свим делатностима које нису законом забрањене независно од тога да ли су оне одређене оснивачким актом односно статутом.

Пословна способност правних лица је њихова способност да изјавама своје воље заснивају, мењају и гасе права и обавезе односно правне послове. Важно питање у овом смислу међутим јесте питање како то правна лица уопште формирају своју вољу, а надаље и како је изјављују. Ово најпре због тога што је воља, као интелектуално-афективни процес одлучивања, намерног покретања и усмеравања

властитог понашања у складу са донетим одлукама, својствена искључиво људима (физичким лицима).

4.1. Одговорност правног лица

Кривичним законом Републике Србије у члану 112. тачка 5. одређује појам одговорног лица на следећи начин: “одговорним лицем сматра се власник предузећа или другог субјекта привредног пословања или лице у предузећу, установи или другом субјекту којем је, с обзиром на његову функцију, уложена средства или на основу овлашћења, поверен одређени круг послова у управљању имовином, производњи или другој делатности или у надзору над њима или му је фактички поверено обављање појединих послова”. Чини нам се да се одговорним лицу у смислу одредби КЗ неспорно сматрају органи и друга лица овлашћена на заступање и пословођење. То произлази из уврштавања власника и лица којима, с обзиром на њихову функцију, уложена средства или на основу овлашћења поверен одређен круг послова у управљању имовином, производњи или другој делатности у појам одговорног лица.

Правно лице је одговорно за прекршај учињен радњом или пропуштањем дужног надзора органа управљања или одговорног лица, као и радњом другог лица које је у време извршења прекршаја било овлашћено да поступа у име правног лица. Правно лице је одговорно за прекршај и када орган управљања донесе противправну одлуку или налог којим је омогућено извршење прекршаја или одговорно лице нареди лицу да изврши прекршај, као и када физичко лице изврши прекршај услед пропуштања одговорног лица да над њим врши надзор или контролу. Под наведеним условима правно лице може да одговара за прекршај и када:

- је против одговорног лица прекршајни поступак обустављен или је то лице ослобођено од одговорности (јер дело за које се терети по пропису није прекршај, ако има околности које искључују прекршајну одговорност окривљеног или није доказано да је окривљени учинио прекршај).
- постоје правне или стварне сметње за утврђивање одговорности одговорног лица у правном лицу или се не може одредити ко је одговорно лице.

Одговорност физичког или одговорног лица у правном лицу за учињени прекршај, кривично дело или привредни преступ не искључује одговорност правног лица за прекршај. Престанком постојања правног лица у току прекршајног поступка престаје његова одговорност за прекршај, осим у случају постојања правног следбеника, када за прекршај одговара правни следбеник, а ако је правно лице

престало да постоји након правоснажно окончаног прекршајног поступка, изречена санкција ће се извршити према правном следбенику. Правно лице које се налази у стечају може да одговара за прекршај учињен пре отварања или у току стечајног поступка, али му се не може изрећи казна, него само заштитна мера одузимања предмета и одузимање имовинске користи.²⁰

Правно лице је одговорно за привредни преступ ако је до извршења привредног преступа дошло радњом или пропуштањем дужног надзора од стране органа управљања или одговорног лица, или радњом друго лица које је било овлашћено да поступа у име правног лица. Одговорно лице у правном лицу је одговорно за привредни преступ ако је привредни преступ извршен његовом радњом или његовим пропуштањем дужног надзора и ако је оно при том поступило са умишљајем или из нехата, ако прописом којим је одређен привредни преступ није предвиђено да се привредни преступ може учинити само са умишљајем.²¹

Правно лице одговара за кривично дело које у оквиру својих послова односно овлашћења учини одговорно лице у намери да за правно лице оствари корист. Основ одговорности правног лица за кривична дела постоји, дакле, када су испуњени следећи услови: а) када је извршено одређено кривично дело; б) уколико је кривично дело извршило одговорно лице; в) ако је правно лице поступало у оквиру својих послова или овлашћења; г) ако је кривично дело извршено са намером остваривања користи за правно лице; д) одговорност правног лица за кривично дело може се засновати и када је кривично дело у корист правног лица извршило друго физичко лице, које делује под надзором или контролом одговорног лица, а извршење дела је омогућено пропуштањем одговорног лица.

Правно лице одговара за кривично дело које у оквиру својих послова, односно овлашћења учини одговорно лице у намери да за правно лице оствари корист, а да одговорност правног лица постоји и ако је због непостојања надзора или контроле од стране одговорног лица омогућено извршење кривичног дела у корист правног лица од стране физичког лица које делује под надзором и контролом одговорног лица. Одговорност правног лица заснива се на кривици одговорног лица, а да под наведеним

²⁰ Закон о прекршајима (“Сл. гласник РС”, бр. 65/2013, 13/2016, 98/2016.ОУС 91/2019- др. закон и 91/2019).

²¹ Закон о привредним преступима (“Сл. лист СФРЈ”, бр. 4/1977, 36/1977, 14/1985, 10/1986, 74/1987, 57/1989, 3/1990, “Сл. лист СРЈ”, бр. 27/1992, 16/1993, 31/1993, 41/1993, 41/1993, 50/1993, 50/1993, 24/1994, 28/1996, 6472001 и “Сл. гласник РС”, бр. 101/2005).

условима правно лице одговара за кривично дело одговорног лица и ако је кривични поступак против одговорног лица обустављен или је оптужба одбијена.²²

О одговорности одговорног лица у правном лицу, одговорним лицем сматра се лице коме су у правном лицу поверени одређени послови који се односе на управљање, пословање или процес рада, као и лице које у државном органу, органу територијалне аутономије и јединице локалне самоуправе врши одређене дужности.

Није одговорно за прекршај одговорно лице које је поступало на основу наређења другог одговорног лица или органа управљања и ако је предузело све радње које је на основу закона, другог прописа или акта било дужно да предузме да би спречило извршење прекршаја. Одговорност одговорног лица не престаје зато што му је престао радни однос у правном лицу, државном органу или органу јединице локалне самоуправе нити зато што је настала немогућност да се правно лице огласи одговорним услед његовог престанка.

Правно лице одговара за кривично дело које је у оквиру својих овлашћења учинило руководеће лице у намери да за правно лице оствари корист. Дакле, одговорност правног лица заснива се на кривици одговорног лица. Као главне казне правном лицу могу се изрећи новчане казне и престанак правног лица. Уз то, правном лицу могу се изрећи и мере безбедности: забрана обављања одређених регистрованих делатности, одузимање предмета и јавно објављивање пресуде. Прва мера може се изрећи само уз казну, а друге две ако је правном лицу изречена условна осуда. За исто кривично дело против правног и одговорног лица води се јединствен поступак и доноси једна пресуда, мада су прописана и одступања од овог правила.

Месна надлежност суда одређена је према месту извршења, тј. покушаја кривичног дела, а ако се поступак покреће само против правног лица, надлежан је суд на чијем подручје је седиште, тј. представништво правног лица. Окривљено правно лице мора имати представника. У одређеним ситуацијама суд му може доделити представника, ако оно само то не уради. Оно такође може имати браниоца. Правно и одговорно лице могу имати заједничког браниоца, ако то није у супротности с интересима њихове одбране. Кривични поступак против правних лица састоји се из три фазе: преткривичног, претходног и главног поступка. У садржају оптужног акта којим се покрећу кривични поступак и пресуде, морају бити наведени основни подаци о правном лицу (седиште и делатност правног лица, регистарски и матични број),

²² Закон о одговорности правних лица за кривична дела ("Сл. гласник РС", број 97/2008).

неопходни за његову идентификацију. У преткривичном поступку предвиђена је могућност да јавни тужилац одбаци кривичну пријаву против правног лица.

4.2. Кривична дела за која одговарају правна лица

Правна лица могу да одговарају за различита кривична дела и то све зависи од законодавства различитих светских држава. Међутим, ипак их можемо поделити на две групе, односно постоје два система на основу којих се одређују кривична дела за која могу да одговарају правна лица.

Према првом, систему генералне клаузуле, правна лица одговарају за сва кривична дела предвиђена кривичним законом и споредним законодавством, која им с обзиром на њихову природу и прописану кривичну санкцију могу бити прописана.

Према другом систему, систему таксативног набрајања кривичних дела, прави се селекција кривичних дела за која могу одговорати правна лица. При прописивању ових кривичних дела законодавац полази пре свега од чињенице да су нека од њих тесно повезана са личношћу учиниоца, односно са индивидуалном одговорношћу. Заступници овог схватања такође наводе да нека кривична дела, код којих се као учиниоци јављају физичка лица, могу извршити само лица са одређеним статусом (службено лице, војно лице) и тиме оправдавају и сужавање одговорности правних лица на поједина кривична дела.

У нашем праву прихваћен је први систем, што значи да правна лица одговарају за кривична дела предвиђена посебним делом Кривичног законика и другим законима, ако су испуњени услови предвиђени Законом о одговорности правних лица за кривична дела.²³ Овом одредбом утврђено је дакле начело законитости, јер се захтева да кривично дело за које одговара правно лице мора бити утврђено законом.

4.3. Одговорност правних лица у одредбама међународноправних аката

Преглед најважнијих међународноправних докумената показује да они од државама потписницима, захтевају да оне предузму законодавне кораке којим ће обезбедити адекватно кажњавање предузећа, без обзира да ли ће санкције бити кривичне, грађанске или управне природе.²⁴

²³ Закон о одговорности правних лица за кривична дела, "Службени гласник Републике Србије", 2008.

²⁴ Стојановић З., Коларић Д., "Савремене тенденције у науци кривичног права и кривично законодавство Србије", Српска политичка мисао 3/2015. *op. cit.*, 33.

У оквиру Савета Европе расправе о одговорности правних лица за кривична дела су започеле још седамдесетих година прошлог века. Најзначајнији документ Савета Европе је Препорука R (88) 18 о одговорности организација са статусом правних лица за кривична дела учињена у вршењу њихових делатности, из 1988.године. Пре ње, донета је Препорука R (77) 28 и Препорука R (82) 15. Прва се односила на заштиту животне средине, а потоња на кривичноправну заштиту потрошача.²⁵

У оквиру Савета Европе донет је, крајем прошлог и почетком овог века, већи број конвенција које имају директне везе са одговорношћу правних лица. То су: Конвенција о заштити животне средине кроз кривично право (Convention on the protection of the environment through criminal law, 1998), Кривична конвенција о корупцији (Criminal Law Convention on Corruption, 1999),²⁶ Конвенција о високотехнолошком криминалу (Convention on Cyber-Crime, 2001), Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима (Convention on Action against Trafficking in Human Beings, 2005), Конвенција Савета Европе о спречавању тероризма (Convention on the Prevention of Terrorism, 2005), Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма (Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism, 2005). Ниједна од наведених конвенција не намеће државама обавезу увођења кривичне одговорности правних лица. Државе потписнице се могу одлучити за кривичну, грађанску или прекршајну одговорност правних лица.

Члан 2. став 1. Конвенције захтева од државе да предузму мере које ће осигурати увођење одговорности правних лица за кривична дела. Од држава се захтева увођење ефикасних, примерених и одговарајућих санкција, укључујући и новчане казне. Државе које не познају кривичну одговорност предузећа, могле су испунити педузете обавезе и увођењем одговарајућих некривичних санкција, под условом да оне остварују ефекат одвраћања. То јасно произилази члана 3. став 2. Конвенције.

У оквиру Уједињених нација усвојена је Конвенција о транснационалном организованом криминалу (United Nations Convention against Transnational Organized

²⁵ О овоме пишу и Цетинић М. (2005), *“Казнена одговорност правних лица - Каква су решења могућа и очекивана”* у: Радовановић Д., *“Казнено законодавство: прогресивна или регресивна решења”*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Виша школа унутрашњих послова, Земун, 2005, 239; Ђурђевић З. (2003), *op. cit.*, 727.

²⁶ Наша земља ратификовала је Конвенцију Законом о потврђивању Кривичноправне конвенције о корупцији (“Службени лист СРЈ - Међународни уговори”, број 27/2002 и “Службени лист СЦГ - Међународни уговори”, број 18/2005).

Crime, 2000), којом се од потписница захтева увођење одговорности правних лица за кривична дела организованог криминала, корупције, прања новца и ометања правосуђа. Ова Конвенција, не прописује обавезу нормирања кривичних санкција (грађанскоправне, прекршајне или кривичноправне). Став 4. члан 10. експлицитно одређује како државе могу предузети ефикасне, пропорционалне и одговарајуће кривичне или не кривичне санкције, укључујући и новчане казне.

У оквир УН донета је Конвенција УН против корупције (United Nations Convention against Corruption, 2003). Одговорност правних лица за кривична дела помиње се у члану 26. Конвенције. Став 1. предвиђа обавезе државе да предузму потребне мере, у складу са својим правним принципима, како би успоставиле одговорност правних лица за кривична дела на која се Конвенција односи. Став 2. члан 26. дозвољава потписницима избор између кривичне, грађанске и прекршајне одговорности. Став 3. препоручује кумулативину одговорност физичких и правних лица, док став 4. захтева да санкције за које се конкретно законодавство определи буду ефикасне, сразмерне и одговарајуће.

Правни прописи Европске уније предвиђају одговорност правних лица за кривична дела. Члан 3. Другог протокола (ступио на снагу 2009.године) уз Конвенцију о заштити финансијских интереса европских заједница, донету 1995.године (ступила на снагу 2002. године) (Convention on the protection of the European Communities financial interests), предвиђа обавезу држава да пропишу одговорност правних лица за кривична дела преваре, давање мита и прања новца уколико је деликт извршило физичко лице у корист предузећа, без обзира да ли делује самостално или као део органа правног лица, ако то лице има водећу позицију унутар правног лица.

5. КРИВИЧНЕ САНКЦИЈЕ У УПОРЕДНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Кривичну одговорност правних лица **Француска** је предвидела доношењем новог Code Penal из 1992. године.²⁷ Кривична одговорност правних лица обухвата: корпорације, некомерцијалне организације, поједине владине организације, као страна предузећа са седиштем у Француској. Међутим, француска држава на основу тог закона не може бити кривично одговорна. “Искључење државе од казненоправне

²⁷ “Nouveau Code penal”, Mode d’emploi, Paris, 1992. annee.

одговорности објашњава се најпосле државним суверенитетом, начело деобе власти те понајпре монополом права кажњавања који је традиционално признат сувереној држави.”²⁸ Правна лица су кривично одговорна, ако испуњавају два услова. Да је кривично дело учињено за њихов рачун и да је кривично дело учинио њихов орган или њихов представник. Међутим, није потребан услов кривичне одговорности правних лица да би била успостављена кривична одговорност правних лица. Ипак, предметно кривично дело мора бити учињено у корист окривљеног правног лица.

Чланом 54. Закона о изменама Кривичног законика Француске од 9. марта 2004. године који је ступио на снагу 31. децембра 2005. године, пред француским кривичним законодавством правно лице одговара за свако кривично дело, што значи да је укинута начело специјалне кривичне одговорности “*le principe de specialite*” правног лица.²⁹

Новчана казна може бити изречена правном лицу у различитим новчаним износима. Тако, минимална стопа новчане казне је пет пута прописана новчана казна за физичко лице. Уз новчану казну може се изрећи:

- забрана обављања професионалне или друштвене делатности;
- стављање под судски надзор;
- искључење са јавних понуда или тржишта;
- забрана пружања јавних понуда;
- забрана плаћања путем чека;
- конфискација криминалних предмета;
- објава пресуде у средствима информисања и телекомуникационим системима;

Према правном лицу, у отежавајућим околностима, може бити изречена кривична санкција поништавања (распуштања) правног лица.

Новим Законом о кривичној одговорности корпорација из 2006. године у **Аустрији** је регулисана кривична одговорност правних лица.³⁰ Да би се успоставила кривична одговорност правних лица (удружења, корпорација) потребно је да се испуне следећи услови:

- претпоставка је почињено кривично дело од стране физичког лица које је на челу удружења као доносилац одлука или особа запослена у удружењу која обавља делатност за удружење (запослени);

²⁸ Marie Elisabeth Cartier, “Казненоправна одговорност правних особа у француском праву”, Хрватски љетопис за казнено право и праксу, Загреб, 2005. године.

²⁹ Јовашевић Д. и Петровић Б., “Новчана дела”, *Op. cit.* стр. 192.

³⁰ “*Verbandsverantwortlichkeitsgesetz - VbVG*”, ступио на снагу 1. јануара 2006. године.

- кривична дела почињена од стране тих лица морају бити од користи за удружење или представљати повреду дужности за коју је је одговорно удружење;
- удружење је одговорно сваки пут када доносилац одлука почини кривично и противправно дело. Удружење је одговорно за дела која је починио запослени у случају да је запослени починио противправно и кривично дело и почињење дела омогућено недостатком техничких, организационих или других мера удружења;
- новчана казна се одређује на дневној основи (од 40 до 180) у износу до 360-тог дела годишњег прихода (најмање ЕУР 50,00, не више од 10.000,00 Еура дневно);
- одговорност удружења је могућа чак и у случају да се штета догодила услед непостојања одговорности запосленог да води бригу;

“Захваљујући директним обавезујућим мерама кривичне казне при грађанским судовима, корпорацијама се саветује да преиспитају своје организационе процедуре како би се правовремено препознали и избегли извори грешака које воде ка кривичној одговорности”.³¹

Према овом Закону, правна лица кривично одговарају само за следећа кривична дела: фалсификовање и прање новца, проузроковање банкротства, недопуштена трговина и нехатно убиство и нехатно nanoшење телесне повреде.

Сједињене Америчке Државе, у свом законодавству и судској пракси, не предвиђају кривичну одговорност правних лица. Имовина правних лица није одвојена и не третира се засебно од имовине њихових оснивача (чланова), па према томе правна лица нису кривично одговорна. Најкраће, правна лица се оснивају, трају и престају зависно до воље њихових оснивача. При томе, сва одговорност за поступке и радње учињене у име правног лица пада на терет његових оснивача.³²

³¹ Mag. Daniela EHrllich, M.A.S. Advokat,

³² Julia Pop A., “*Criminal liability of corporations - comparative jurisprudence*”, Michigan State University College of Law.

Кривична одговорност правних лица у **Словенији** је регулисана у два законска акта: Кривичним закоником,³³ и Законом о одговорности правних лица за кривична дела.³⁴

Кривични законик, у члану 33. прописује кривичну одговорност правног лица за кривично дело учињено у име, за рачун или у корист правног лица. Закон о одговорности правних лица за кривична дела, у члану 4. садржи следеће услове за кривичну одговорност правних лица:

- уколико учињено кривично дело представља реализацију одлуке, налога или одобрења његових руководећих или надзорних органа;
- уколико су њени руководећи или надзорни органи утицали на извршиоца или су му омогућили извршење кривичног дела;
- уколико располаже са противправно стеченом имовинском коришћу или употребљава предмете, настале извршењем кривичног дела;
- уколико су њени руководећи или надзорни органи пропустили дужан надзор над законитошћу рада њима одређених радника;

Према члану 12. Закона, правном лицу могу бити изречене следеће казне:

- новчана казна;
- одузимање имовине;
- престанак правног лица;

Висина новчане казне се одређује зависно од прописане казне затвора за учињено кривично дело. Као најтежа казна спомиње се престанак правног лица и може се изрећи по условима предвиђеним чланом 26. став 3. овог Закона.

У **Хрватској** је питање кривичне одговорности правних лица регулисано посебним Законом о одговорности правних особа за казнена дела.³⁵ Правно лице ће кривично одговарати за кривично дело, које учини његово одговорно лице, ако је остварило или требало да оствари противправну имовинску корист за себе или другог. Према члану 4. Закона, одговорно лице у правном лицу може бити: а) она физичка особа која води послове правне особе или б) физичка особа којој је поверено обављање послова из подручја деловања правне особе. Према томе, “за одређење представника окривљене правне особе у казненом поступку важно је одредити тко ју је овлаштен

³³ Кривични законик, “Урадни лист Републике Словеније”, бр. 63/94.

³⁴ Закон о одговорности правних лица за кривична дела, “Урадни лист Републике Словеније”, бр. 59-2791/99.

³⁵ Закон о одговорности правних особа за казнена дјела, “Народне Новине Р. Хрватске”, бр. 151/03.

заступати, јер онај тко је на то влаштен, о некој од основа прописаних Законом, бит ће њезин представник у казненом поступку или ће у име правне особе дати другоме овласта да буде тај представник”.³⁶ Правном лицу се за учињено кривично дело могу изрећи следеће казне:

- новчана казна (од 5.000 до 5.000,000 куна), уз одређена ограничења везана за прописану казну затвора за учињено кривично дело;
- укидање правног лица, ако је основано ради вршења кривичних дела или је своју делатност, углавном, користило за вршење кривичних дела.

Према члану 13. Закона, суд може уместо утврђене новчане казне изрећи условну осуду, ако у року од једне до три године не учини ново кривично дело. Према томе, потребно је да се ради о кривичном делу за које је прописана казна затвора до три године и да је суд учиниоцу утврдио новчану казну до 50.000 куна.

Новодонетим Кривичним закоником ³⁷ из 2003. године, **Црна Гора** је предвидела кривичну одговорност правних лица. Међутим, посебним “Законом о одговорности правних лица за кривична дела” ³⁸ детаљно је регулисано питање кривичне одговорности правних лица. У Црној Гори, према наведеним законским актима, правно лице може кривично одговарати, ако је одговорно лице делујући у име правног лица у оквиру својих овлашћења учинило кривично дело у намери да за то правно лице оствари какву корист. Одговорност правног лица постоји и онда када је деловање одговорног лица било у супротности са пословном политиком или налозима правног лица. Међутим, одговорност правног лица не искључује кривичну одговорност одговорног лица за учињено кривично дело. Предвиђене су три врсте санкција које се могу изрећи правном лицу:

- казна (новчана казна и престанак правног лица);
- условна осуда (условна осуда са заштитним надзором);
- мере безбедности (сачињавање и спровођење програма делотворних, неопходних и разумних мера, одузимање предмета, јавно објављивање пресуде, забрана обављања одређених привредних или других делатности).

³⁶ Барвић Ј., “Особе које воде послове као одговорне особе и одређење представника правне особе по Закону о одговорности правних лица за казнена дјела”, Хрватски летопис за казнено право и праксу, Загреб, 2003. год.

³⁷ Кривични законик РЦГ, “Службени лист РЦГ”, бр. 70/03.

³⁸ Закон о одговорности правних лица за кривична дјела ЦГ, “Службени лист ЦГ”, бр. 2/07.

Кривична одговорност правних лица у **Босни и Херцеговини** предвиђена је у важећем кривичном законодавству. Ипак, морамо узети у обзир чињеницу да је законодавство уопште, па самим тим и кривично, регулисано на посебан начин у: Федерацији БиХ, Републици Српској и Брчко Дистрикту. У даљем излагању ћемо заједно обрадити основне елементе и специфичности кривичне одговорности правних лица у односу на сва три правна подручја, с обзиром да постоји сличност у начину регулисања основних кривичноправних института.

У том смислу, БиХ је институт кривичне одговорности правних лица регулисала у више законских аката. Тако, Кривични закон БиХ (чл. 122-144),³⁹ Кривични закон Федерације БиХ (чл. 126-148),⁴⁰ Кривични закон Брчко Дистрикта (чл. 126-148)⁴¹ и Кривични закон Републике Српске (чл. 125-146),⁴² у наведеним члановима прописује кривичну одговорност правних лица. Међутим, кривично законодавство сва три ентитета у БиХ, као и сам Кривични закон БиХ, на сличан начин регулишу питање кривичне одговорности правних лица. У даљем излагању обрадићемо питање успостављања кривичне одговорности правних лица узимајући као пример кривично законодавство Републике Српске.

Република Српска је институт кривичне одговорности правних лица прописала у важећем кривичном закону. Према томе, да би правно лице могло кривично одговорати, потребно је испуњење следећих услова:

- када обележја учињеног кривичног дела произилазе из одлуке, налога или одобрења руководећих или надзорних органа правног лица;
- када су руководећи или надзорни органи правног лица утицали на учиниоца или му омогућили да учини кривично дело;
- када правно лице располаже противправно оствареном имовинском користи или користи предмете настале кривичним делом;
- када су руководећи или надзорни органи правног лица пропустили дужни надзор над законитошћу рада радника;

Ипак, кривична одговорност правног лица постоји и у случају када одговорно лице у правном лицу није кривично одговорно. Надаље, кривична одговорност правног лица не искључује кривичну одговорност учиниоца кривичног дела

³⁹ Кривични закон БиХ, “Службени гласник БиХ”, бр. 2/03, 32/03, 37/03, 54/04 и 61/04.

⁴⁰ Кривични закон Федерације БиХ, “Службене новине Федерације БиХ”, бр.36/03,37/03, 21/04 и69/04.

⁴¹ Кривични закон Брчко Дистрикта БиХ, “Службени гласник Брчко Дистрикта БиХ”, бр10/03и 45/04.

⁴² Кривични закон Р. Српске, “Службени гласник Р. Српске”, бр. 49/03 и 108/04.

(одговорног лица). Правном лицу се за учињено кривично дело могу изрећи следеће казне:

- новчана казна;
- казна одузимања имовине;
- казна престанка правног лица;

Међутим, правном лицу се уместо новчане казне може изрећи условна осуда.

Суд може условном осудом утврдити правном лицу новчану казну од 1.500,000 КМ, која се условно одлаже на одређено време (1-5 година) и под одређеним условима (да не буде одговорно за ново кривично дело). Осим тога, правном лицу се поред мере безбедности одузимања предмета, могу изрећи још две мере безбедности: објављивање пресуде и забрана обављања одређене привредне делатности.

6. ВРСТЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Кривичне санкције су законом предвиђене мере друштвене реакције које изриче суд у законом спроведеном кривичном поступку према учиниоцу кривичног дела у циљу сузбијања и спречавања вршења кривичних дела. Држава предузима репресивне мере против учинилаца кривичних дела у циљу остваривања специјалне и генералне превенције. Како би се заштитило од различитих облика и видова криминалитета појединаца и група, друштво је још од најстаријих времена примењивало различите мере. Од тих мера посебно се истичу казне, које су све до XIX века представљале једине врсте кривичних санкција. Оне представљају реакцију против учиниоца због извршења кривичног дела којим се наноси штета друштву, али реакцију која има за циљ да спречи тог учиниоца да убудуће врши кривична дела, као и да утиче на друге грађане (потенцијалне учиниоце) да се уздрже од вршења таквих дела. Тако корпоративно кривично право Републике Србије познаје више врста кривичних санкција. То су према члану 12. ЗОПЛКД: а) казне, б) мере упозорења и в) мере безбедности.⁴³ Такав систем кривичних санкција за правна лица се назива плуралистички систем.

⁴³ Чл. 12. Закон о одговорности правних лица за кривична дела, "Службени гласник Р. Србије". бр. 97/2008.

6.1. Казне

Једина санкција која се дуго времена примењивала, као основна и најзначајнија врста кривичних санкција и налази се у посебном делу Кривичног законика за највећи број кривичних дела је казна. Она даје печат целокупном кривичном праву, а често му даје и назив “казнено право”. Казна је законом прописана мера друштвене реакције коју примењују законом одређени државни органи против учиниоца кривичног дела у циљу заштите човека и других основних друштвених вредности. Суд изриче казну као принудну меру предвиђену законом учиниоцу кривичног дела, а која се састоји у одузимању и отраничавању његових слобода и права.⁴⁴

За правно лице као учиниоца кривичног дела домаће право познаје две врсте казни (члан 13. ЗОПЛКД): а) новчану казну и б) престанак правног лица.⁴⁵ Ове казне се могу изрећи само као главне казне. То су казне које нису прописане у Кривичном законик у (у посебном делу) ни код једног кривичног дела, већ је то када суд утврди да је одређено правно лице одговорно за то дело, по свом нахођењу, имајући у виду објективне и субјективне околности учињеног лица и учиниоца, бира врсту и меру казне.

6.1.1. Новчана казна

Историјски посматрано, новчана казна се појавила веома рано и она представља имовинску казну према коме је извршилац забрањеног, противправног дела плаћао одређену суму новца оштећеном или његовој породици као „накнаду за учињено дело“ чиме се практично избегавала примена крвне освете. Данас новчана казна представља самосталну кривичну санкцију имовинског карактера која се састоји у обавези плаћања осуђеног лица одређеног новчаног износа у корист државе. Она представља чешће изрицану кривичну санкцију.

Новчана казна је посебно погодна за лакша кривична дела (багетелни криминалитет), али се њена примена чак практикује и на подручју средњег криминалитета. У неким земљама примена новчане казне је толико раширена да је на подручју лакшег и средњег криминалитета у потпуности потиснула кратку казну лишавања слободе. Осим у кривичном законодавству новчана казна представља и изузетно значајну санкцију која се изриче и учиниоцима других врста јавноправних деликата као што су привредни преступи и прекршаји, и то без обзира да ли се као

⁴⁴ Јовашевић Д., “Корпоративно кривично право”, Правни факултет у Нишу, Ниш, 2012. стр. 116-121.

⁴⁵ Види чл. 13. ЗОПЛКД

учинилац ових дела јавља физичко лице, правно лице, одговорно лице у правном лицу или предузетник. Новчана казна⁴⁶ као кривична санкција се може изрећи као главна и као споредна казна, учиниоцу скривљеног кривичног дела. Она се може и кумулативно изрећи уз казну лишења слободе наравно под условима предвиђеним у Кривичном закону.

Новчана казна је имовинска казна којом се извршиоцу кривичног дела утврђује обавеза да одређеном року уплати пресудом одређени новчани износ у корист државе под претњом да у случају неиспуњења те обавезе ова казна може бити замењена казном затвора или казном рада у јавном интересу.

Изрицањем новчане казне између учиниоца кривичног дела и друштва-државе ствара се облигациони однос у коме се држава појављује као поверилац, а учинилац дела као дужник. Новчана казна се може изрећи као главна и као споредна казна (члан 44. став 2. КЗ РС). Као главна казна она се може изрећи када је у кривичном закону одређена алтернативно са казном затвора. Као споредна казна се може изрећи за кривична дела која су учињена из користољубља и када није прописана законом или када је законом прописано да ће се учинилац казнити затвором или новчаном казном, а суд као главну казну изрекне казну затвора (члан 48. став 2. КЗ РС). Нови Кривични законик Републике Србије који је ступио на снагу 1. јануара 2006. године предвиђа два облика (форме) новчане казне. То су : 1) новчана казна у дневним износима и 2) новчана казна у одређеном износу.⁴⁷

Учиниоцу кривичног дела изриче се новчана казна као имовинска казна и утврђује обавеза да у одређеном року уплати пресудом одређени новчани износ у корист државе.

Новчана казна се изриче у одређеном износу у оквиру прописане најмање и највеће мере новчане казне. Новчана казна не може бити мања од сто хиљада динара нити већа од петсто милиона динара.

Новчана казна изриче се у следећим износима:

1. Од сто хиљада до милион динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до једне године или новчана казна;

⁴⁶ Врекић Д- , “Новчана казна као алтернатива лишењу слободе кратког трајања”, Гласник АК Војводине, Нови Сад, број 12/1995. године, стр. 503-514 ; Јовашевић Д., “Новчана казна у југословенском кривичном праву”, Правни зборник, Подгорица, број 1-2/2001. године, стр. 230-243; Јовашевић Д., “Кривичноправни аспекти превенције имовинског криминалитета”, Судска пракса, Београд, број 2-3/2003. године, стр. 85-90; Јовашевић Д., “Имовинске кривичне санкције као средство превенције имовинског криминалитета”, Криминалистичке теме, Сарајево број 3-4/2004.

⁴⁷ Јовашевић Д., “Корпоративно кривично право”, Правни факултет у Нишу, Ниш, 2012. стр. 116-121.

2. Од милион до два милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до три године;
3. Од два милиона до пет милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до пет година;
4. Од пет милиона до десет милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до осам година;
5. Од десет до двадесет милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до десет година;
6. Најмање двадесет милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора преко десет година;⁴⁸

Суд је дужан да код изрицања новчане казне у пресуди одреди и рок њеног плаћања који не може да буде краћи од 15 дана ни дужи од три месеца. Рок се рачуна од дана правноснажности пресуде. Суд може да дозволи исплату новчане казне у отплатама (ратама) само у оправданима случајевима, али је тада дужан да одреди број рата, њихов износ и рок исплате који не може бити дужи од једне године (члан 51. КЗ). Принудној наплати новчане казне, као и наплати трошкова кривичног поступака се приступа у случају да осуђено правно лице у одређеном року не плати у целости одређену висину новчане казне.⁴⁹

Одмеравање новчане казне

Правном лицу за учињено кривично дело суд ће одмерити новчану казну у границама које су законом прописане за то дело, имајући у виду сврху кажњавања и узимајући у обзир све околности које утичу да казна буде већа или мања (олакшавајуће и отежавајуће околности). При томе, водећи рачуна о степену одговорности правног лица за учињено кривично дело, величину правног лица, положај и број одговорних лица у правном лицу која су учинила кривично дело, мере које је правно лице предузело у циљу спречавања и откривања кривичног дела и мере које је након учињеног кривичног дела предузело према одговорном лицу.

Одмеравање новчане казне за стицај кривичних дела

Одмеравање новчане казне за кривична дела учињена у стицају врши се према правилима одређеним у члану 17. ЗОПЛКД. Стицај постоји када учинилац са једном

⁴⁸ Закон о одговорности правних лица за кривична дела, „Сл. гласник РС“, бр. 97/2008.

⁴⁹ Јовашевић Д., „Лексикон кривичног права“, Службени гласник, Београд, 2011. стр. 431-438.

или више радњи учини више кривичних дела за која му се истовремено суди. Уколико је више дела учињено једном радњом говоримо о идеалном стицају, а ако су дела извршена са више радњи реч је о реалном стицају. Став 1. овог члана прописује да у случају извршења више кривичних дела у стицају суд изриче јединствену казну у висини збира утврђених казни, с тим да она не сме прећи износ од петсто милона динара. Став 2. садржи додатно правило по ком јединствена казна несме прећи износ од десет милона динара уколико је за свако кривично дело у стицају прописана појединачна казна код лакших кривичних дела у стицају предвиђеним одредбама КЗ. Члан 60. став 2. тачка 1. КЗ предвиђа примену принципа асперације, који подразумева да се извршиоцу кривичних дела у стицају изриче јединствена казна, с тим да њен износ не сме достићи збир појединачних казни, нити прећи законски максимум од двадесет година затвора.

Ублажавање новчане казне

Члан 16. ЗОПЛКД прописује границе ублажавања новчане казне према правним лицима. Став 1. овог члана одређује да ће се ублажавање применити када за то постоје законски основи. Члан 34. Закона прописује аналогну примену правила о ублажавању казне из чл. 56. КЗ. Кривични законик познаје законско и судско ублажавање казне, као и могућност неограниченог ублажавања казне када је присутан неки од законских основа за факултативно ослобађање од казне, а суд учиниоца не ослободи од казне. Судско ублажавање се може применити уколико постоје нарочито олакшавајуће околности (најмање две) и ако суд оцени да се у конкретном случају и ублаженом казном може постићи сврха кажњавања.

Законско ублажавање је могуће услед постојања основа из општег и посебног дела Законика. У општем делу су предвиђени следећи факултативни основи за ублажавање казне: 1. прекорачење границе нужне одбране; 2. прекорачење границе крајње нужде; 3. изазивање опасности из нехата код крајње нужде; 4. кумпулзивна сила и претња; 5. битно смањена урачунљивост; 6. отклоњена правна заблуда; 7. покушај; 8. помагање; 9. одсуство личног својства код подстрекача или помагача.

Када постоје услови за ублажавање новчане казне суд ће ублажити казну у овим границама:

- 1) Ако је за кривично дело као најмања мера казне прописано милион динара, новчана казна се може ублажити до сто хиљада динара;

- 2) Ако је за кривично дело као најмања мера казне прописано два милиона динара, новчана казна се може ублажити до милион динара;
- 3) Ако је за кривично дело као најмања мера казне прописано пет милиона динара, новчана казна се може ублажити до два милиона и петсто хиљада динара;
- 4) Ако је за кривично дело као најмања мера казне прописано десет милиона динара, новчана казна се може ублажити до пет милиона динара;
- 5) Ако је за кривично дело као најмања мера казне прописано двадесет милиона динара, новчана казна се може ублажити до десет милиона динара.

Када је суд овлашћен да правно лице ослободи од казне може му казну ублажити без ограничења⁵⁰ за ублажавање казне из става 1. овог члана.

Суд ће изрећи јединствену новчану казну у висини збира утврђених казни, када је правно лице одговорно за више кривичних дела у стицају, водећи рачуна да она не може прећи износ од петсто милиона динара. Ако су за сва кривична дела у стицају прописане казне затвора до три године, јединствена казна не може прећи износ од десет милиона динара.

Законска рехабилитација се даје правном лицу коме је изречена новчана казна, под условом да пре ове осуде није било осуђивано (или се сматра неосуђиваним), ако у року од три године од дана извршене, застареле или опроштене казне не учини ново кривично дело.

Институт застарелости се примењује на новчану казну од њеног извршења и она се не може више уопште извршити према чл. 105. КЗ РС ако је протекао рок од две године од правноснажности пресуде којом је ова казна изречена. Друга два основа гашења права државе на кажњавање – амнестија, односно помиловање такође могу да обухвате за одређена лица потпуно или делимично ослобођење од извршења изречене сваке казне (па и новчане казне), односно замену изречене казне блажом казном. И коначно, према правном лицу коме је изречена новчана казна не могу да наступе никакве законом предвиђене правне последице осуде.

⁵⁰ Јовашевић Д., *“Кривично право”*, Општи део, Досије, Београд, 2018.

6.1.2. Престанак правног лица

Казна престанка правног лица – члан 18. ЗОПЛКД, је најтежа казна која се може изрећи правном лицу.⁵¹ Ова се казна може изрећи ако је делатност правног лица у целини или знатној мери била у функцији вршења кривичних дела. Примена ове казне долази у обзир када је правно лице своју регистровану делатност искористило као средство или начин за вршење кривичних дела у целини или у већем обиму, у значајнијој мери.⁵² Казна престанка правног лица након изречене правоснажне пресуде спроводи се тако што се врши поступак ликвидације, стечаја или престанка правног лица. Казна престанка правног лица се извршава брисањем осуђеног правног лица из регистра правних лица у које је оно уписано (члан 63. ЗОПЛКД).⁵³ По пријему решења о извршењу казне престанка правног лица, орган који води регистар правних лица врши упис изречене казне и о томе се одмах обавештавају органи надлежни за спровођење поступка ликвидације, стечаја или престанка правног лица на други начин (члан 64. ЗОПЛКД).

Организација за принудну наплату по пријему решења о извршењу казне престанка правног лица, налаже свим банкама: а) да блокирају динарске и девизне рачуне осуђеног правног лица; б) да доставе податке о стању на тим рачунима и в) да не отварају нове рачуне. Организација за принудну наплату доставља суду извештај о стању средстава на рачунима осуђеног правног лица.

У року од три месеца од уписа решења о извршењу казне престанка правног лица у регистар правних лица, орган који води регистар проверава да ли је покренут поступак ликвидације или стечаја осуђеног правног лица. Уколико није покренут поступак ликвидације или стечаја правног лица, орган који води регистар правних лица - привредних субјеката обавештава о томе јавног тужиоца који покреће стечајни поступак. Када се спроведе поступак ликвидације, стечаја или престанка правног лица, орган који води регистар правних брише правно лице из регистра.

6.2. Мере упозорења

Позитивно кривично право Републике Србије познаје и другу врсту кривичних санкција, а то су мере упозорења. За разлику од физичког лица коме се могу изрећи

⁵¹ Види чл. 18. ЗОПЛКД.

⁵² Јовашевић Д., “Примена новчане казне у кривичном праву Републике Србије”, Зборник Правног факултета у Нишу, Ниш, број 55/20

⁵³ Види чл. 63. ЗОПЛКД.

две врсте ових мера: а) условна осуда и б) судска опомена, правном лицу се може изрећи само једна врста мера упозорења, а то је условна осуда.

6.2.1. Условна осуда

Условна осуда је одлагање извршења утврђене казне учиниоцу кривичног дела под условом да за време које одреди суд не изврши ново кривично дело.⁵⁴ До извршења казне неће доћи и условно осуђено лице сматраће се неосуђиваним уколико не изврши ново кривично дело у одређеном року. У противном, условна осуда се опозива, а утврђена казна извршава. То значи да је условна осуда испраштање казне учиниоцу дела од стране друштва под одређеним условима, испраштање које је базирано на уверењу да ће се учинилац убудуће владати у складу са нормама правног поретка и да неће вршити кривична дела.

У Републици Србији условна осуда је самостална кривична санкција где суд утврђује казну учиниоцу за извршено кривично дело и истовремено одређује да се она неће извршити ако осуђени за време које суд одреди, а које не може бити краће од једни ни дуже од три године, не буде одговорно за ново кривично дело. То значи, да се изрицањем условне осуде учиниоцу кривичног дела утврђује казна, али се не изриче, што указује на карактер ове васпитно-прекорне и упозоравајуће санкције.

Условна осуда се појављује у два облика и то као: а) условна осуда и б) условна осуда са заштитним надзором.

Изрицање условне осуде

Потребно је да се испуне два кумулативна услова како би се изрекла условна осуда правном лицу као учиниоцу кривичног дела. То су: 1) формални услов - да је учиниоцу за извршено кривично дело утврђена новчана казна у износу до пет милиона динара. При томе, закон је поставио два ограничења у погледу могућности изрицања условне осуде: а) она се не може изрећи учиниоцу кривичног дела за које је прописана казна затвора у трајању од десет година или тежа казна и б) она се не може изрећи ако није протекло више од пет година од правоснажности раније осуде којом је учиниоцу изречена казна затвора за умишљајно дело и 2) материјални услов - уверење суда да ће се на осуђеног и без извршења утврђене казне у довољној мери утицати да више не

⁵⁴ У савременом кривичном праву позната је и парцијална условна осуда. Тако члан 132-31. француског Кривичног законика и члан 43. аустријског Кривичног законика предвиђају могућност условног одлагања извршења дела утврђене казне затвора. У том случају се условна осуда претвара у антиципирани условни отпуст.

врши кривична дела. Суд до овог уверења долази имајући у виду сврху условне осуде при чему се посебно узимају у обзир следеће околности: а) степен одговорности правног лица за учињено кривично дело; б) мере које је правно лице предузело у циљу спречавања и откривања кривичног дела и в) мере које је правно лице предузело према одговорном лицу након учињеног кривичног дела.

Када буду испуњени законом кумулативно предвиђени услови, суд може (али и не мора) да изрекне кривичну санкцију условна осуда. При томе, суд је дужан да образложи своје уверење и чињенице на којима се заснива њихова пресуда. Ако суд одлучи да изрекне условну осуду као казну, тада одређује време проверавања⁵⁵ у конкретном случају и услове под којима одлаже изрицање казне.

Опозивање условне осуде

Опозивање условне осуде се може извршити у случају када правно лице у време трајања рока проверавања буде одговорно за једно или више кривичних дела. Извршење новог кривичног дела представља основ који доводи до обавезног или факултативног опозивања условне осуде. Ако осуђено правно лице у време проверавања буде одговорно за једно или више кривичних дела за која му је изречена новчана казна од пет милиона динара или у већем износу, условна осуда ће се обавезно опозвати. Опозивање условне осуде може бити и у случају ако осуђено правно лице у време проверавања буде одговорно за једно или више кривичних дела за која му је изречена новчана казна мања од пет милиона динара. Када опозове условну осуду суд применом одредби о одмеравању казне за дела у стицају изриче јединствену новчану казну узимајући казну из опозване условне осуде као утврђену која се системом кумулације увећава за новоизречене казне. Ако не опозове условну осуду суд за новоучињено кривично дело може да изрекне: а) условну осуду или б) казну. Међутим, ако и за ново кривично дело треба изрећи условну осуду, тада суд утврђује јединствену новчану казну и одређује ново време проверавања које може да се креће од једне до три године. Ово време проверавања почиње да тече од дана правноснажности нове пресуде. Ако осуђено правно лице у току новог времена проверавања буде поново одговорно за учињено кривично дело, тада суд обавезно опозива условну осуду и изриче безусловну новчану казну.

⁵⁵ Време проверавања (време кушње или пробације) одређује се на основу уверења (оцене) суда о дужини времена које је потребно за остварење специјалне превенције као сврхе остварења ове кривичне санкције. У том случају суд треба да процени колико је времена потребно за специјално превентивно дејство.

У току времена проверавања може се опозвати условна осуда. И то, у случају ако осуђени у том времену учинио кривично дело које повлачи опозивање условне осуде, а то је пресудом утврђено тек после истека времена проверавања. Условна осуда се може опозвати најкасније у року од једне године од дана када је протекло време проверавања. Суд може најкасније у року од једне године од дана кад је истекло време проверавања одредити да се изврши утврђена казна у условној осуди, ако осуђени у одређеном року не испуни неку од постављених обавеза. Условна осуда се може опозвати најкасније у року од једне године од дана када је протекло време проверавања, ако се утврди да је осуђени извршио кривично дело пре него што је условно осуђен и тада не би било основа за изрицање условне осуде. Суд који је судио у првом степену доноси пресуду о опозивању условне осуде. У њој се морају утврдити основ за опозивање и разлози којима се суд руководио да опозове условну осуду ако је реч о факултативном опозиву.

Условна осуда са заштитним надзором

Други облик ове упозоравајуће санкције је условна осуда са заштитним надзором. Она је уведена са циљем да се умање разлике између континенталног и англоамеричког система условне осуде. Заштитни надзор обухвата законом предвиђене мере помоћи, старања, надзора и заштите. Када суд изрекне условну осуду може да одреди да се правно лице као учинилац кривичног дела стави под заштитни надзор за одређено време у току трајања времена проверавања. Заштитни надзор одређује суд у пресуди којом изриче условну осуду и одређује мере заштитног надзора, њихово трајање и начин њиховог испуњавања.

Садржину заштитног надзора чине следеће обавезе: 1) организовање контроле у циљу спречавања даљег вршења кривичних дела; 2) уздржавање од пословних активности ако то може прилика или подстицај за поновно вршење кривичних дела; 3) отклањање или ублажавање штете причињене кривичним делом; 4) обављање рада у јавном интересу и 5) достављање периодичних извештаја о пословању органу надлежном за извршење заштитног надзора. У сваком случају, када се определи за изрицање условне осуде са заштитним надзором су одређује и време трајања овако постављене мере, с тим да се ово време креће у оквиру времена проверавања. У току трајања заштитног надзора суд може с обзиром на остварене резултате да: а) поједине обавезе укине; б) постављене обавезе замени другим обавезама; в) да опомене учиниоца дела; г) да продужи време испуњења поједине обавезе и д) да укине заштитни

надзор ако се утврди да је његова сврха већ остварена будући да овде закон не предвиђа могућност опозивања условне осуде. Са опозивањем условне осуде престаје и заштитни надзор.

6.3. Мере безбедности

Мере безбедности су посебна врста кривичних санкција које се могу изрећи сваком учиниоцу кривичног дела: пунолетном или малолетном лицу, лицу које је скривљено или без кривице извршило кривично дело, физичком или правном лицу. Под утицајем италијанске позитивне школе њихово увођење у кривично право уноси дуалитет кривичних санкција и представља напредак у организованом напору државе - друштва да се супростави криминалитету. Мере безбедности су средство за заштиту друштва од криминалитета предвиђене у закону које изриче суд у законом предвиђеном поступку учиниоцу кривичног дела због његовог опасног стања испољеног кривичним делом и које се састоје у одузимању или ограничавању његових слобода и права.⁵⁶ Примена мера безбедности заснива се на постојању посебног стања опасности које учинилац носи у себи, а које може бити проузроковано биопсихичким или социјалним факторима. То опасно стање представља својство учиниоца кривичног дела.

Примена мера безбедности у оквиру кривичних санкција јесте да се отклоне стања или услови који могу бити од утицаја да учинилац убудуће не врши кривична дела (члан 28. КЗ). Међутим, мере безбедности се не могу применити према неком лицу код кога постоје таква опасна стања или услови, све док он не учини неко кривично дело предвиђено у закону, а које произилази из тог опасног стања. Према томе, мере безбедности се могу применити тек пошто је извршено кривично дело, тј. *post deliktum*, а не само на основу постојања опасног стања, тј. *ante deliktum*. То значи да се мерама безбедности остварује специјална превенција.

Кривично право Републике Србије познаје три врсте мера безбедности које се могу изрећи одговорном правном лицу за учињено кривично дело: а) забрана обављања одређених регистрованих делатности или послова; б) одузимање предмета и б) јавно објављивање пресуде. То значи да нека од наведених мера безбедности може бити изречена одговорном лицу у правном лицу - као физичком лицу. Одговорно лице је физичко лице коме је правно или фактички правно лице поверило одређени круг

⁵⁶ Лазаревић Љ., “Коментар Кривичног законика Републике Србије”, Савремена администрација, Београд, 2005. стр. 252-253.

послова у правном лицу, као и лице које је овлашћено, односно за које се може сматрати да је овлашћено да поступа у име правног лица. Правном лицу као учиниоцу кривичног дела суд може да изрекне једну или више мера безбедности, ако су за то испуњени услови у конкретном случају. Мере безбедности се, по правилу, изричу за друге кривичне санкције: а) казну и б) условну осуду. При томе се мере: а) одузимање предмета и б) јавно објављивање пресуде могу изрећи ако је одговорном правном лицу изречена условна осуда. Уз меру безбедности се могу изрећи и мера одузимања имовинске користи прибављене кривичним делом.

Мере безбедности могу да застаре у следећим случајевима: а) кад протекне време за које је правном лицу изречена мера забране обављања одређених регистрованих делатности или послова рачунајући од дана правноснажности судске одлуке; б) кад протекне пет година од дана правноснажности пресуде којом је изречена мера безбедности одузимања предмета и в) кад протекне три месеца од дана правноснажности судске одлуке којом је изречена мера јавног објављивања пресуде, у сваком случају кад протекне два пута онолико времена колико је потребно за наступање застарелости, наступа апсолутна застарелост извршења изречених мера чијим истеком се мера више уопште не може извршити.

6.3.1. Забрана обављања одређених регистрованих делатности или послова

Правном лицу као учиниоцу кривичног дела суд може забранити да обавља одређене регистроване делатности или послове у вези са којим је кривично дело учињено. Ова мера се примењује у отклањању опасности која произилази из делатности или посла учиниоца кривичног дела, то спречава на одређено време правно лице да се бави својом делатношћу коју је злоупотребио и извршио кривично дело. За изрицање ове мере потребна су два услова: а) да је правном лицу изречена казна и б) да је суд дошао до уверења на бази оцена свих околности извршеног кривичног дела да се оправдано може сматрати да би даље вршење ове регистроване делатности или послова било опасно у смислу да се понови исто или слично кривично дело. Изрицање ове мере је факултативно. Суд када изриче ову меру он одређује и њено трајање које може да се креће од једне до три године рачунајући од дана правноснажности одлуке.

Суд који је у првом степену изрекао ову меру безбедности доставља правноснажну одлуку следећим лицима: а) органу који је надлежан за вођење послова регистрације правних лица ради одговарајућег уписа или евиденције ради спровођења мера; б) органу који је надлежан за издавање дозволе или одобрења за вршење

одређене регистроване делатности или послова; в) полиције на чијем подручју домаће правно лице има седиште, односно страном правно лице има представништво или огранак ради уписа у прописану евиденцију и г) надлежном инспекцијском органу.

6.3.2. Јавно објављивање пресуде

Обавеза осуђеног правног лица (учиниоца кривичног дела) је да на основу правоснажне судске одлуке о свом трошку, онако како је кривично дело учињено или на други одговарајући начин објави судску одлуку у целости или делимично. Ради се о мери која погађа учиниоца кривичног дела, представља његову сигматизацију и излаже га друштвеној бламажи. На тај начин се омогућава оштећеном лицу да се отклоне или ублаже штетне последице извршеног кривичног дела. Њеном применом се отклањају штетне последице по оштећеног и његов углед, утисак у друштву који је нарушен извршењем кривичног дела.

Суд изриче меру безбедности правном лицу уколико сматра да би било корисно да се јавност упозна са пресудом, а нарочито ако би објављивање пресуде допринело да се отклони опасност по живот или здравље људи или да се заштити општи интерес. Суд ће применити ову меру како би отклонио или умањио опасност од извршеног кривичног дела која би утицала на живот и здравље људи. Наравно, примена ове мере је оправдана и у случају заштите другог општег интереса. Ова мера се изриче као комплементарна кривична санкција уз казну или условну осуду.

Законом се може одредити обавезно објављивање пресуде, с тим што суд у сваком случају зависно од значаја кривичног дела и потребе обавештавања јавности, одлучује путем којих средстава јавног информисања ће се таква пресуда објавити. При објављивању пресуде суд води рачуна да се омогући обавештеност свих у чијем интересу да се оваква пресуда објави. Такође, суд доставља извршну судску одлуку којом је изречена ова мера безбедности ради објављивања и то уреднику одређеног средства јавног информисања. Трошкове јавног објављивања пресуде сноси осуђено правно лице.

6.3.3. Одузимање предмета

Одузимање предмета је једина мера безбедности стварног карактера у нашем кривичном законодавству, док су све остале личне природе. Ова кривична санкција је већ дуго присутна у кривичноправном систему као споредна казна, па и поред тога што је претворена у меру безбедности она и даље има и природу казне. Одредбе члана

24. ЗОПЈКД и члана 87. КЗ указују да постоје две групе предмета чије се одузимање може изрећи учиниоцу: предмети који су били употребљени или намењени за извршење кривичног дела и предмети који су настали извршењем дела. У прву групу предмета спадају којима је извршена радња кривичног дела или су употребљени (или били намењени) у току извршења радње.

Предмети који се користе за извршење припремних радњи или након извршења кривичног дела се не могу одузети применом ове мере безбедности. Судска пракса је прецизирала да се под домашајем одредбе о одузимању предмета налазе предмети помоћу којих је дошло до извршења кривичног дела, а по својој природи могу да служе за извршење кривичног дела или су намењени том циљу.

Другу групу предмета чије се одузимање може изрећи у складу са законом чине они који су резултат предузете радње извршења кривичног дела. Ова мера није намењена одузимању користи стечене делом, па се не може применити у односу на предмете које је учинилац прибавио извршењем дела, иако ово, шире схватање прихвата део наше судске праксе. Применом ове мере безбедности одузимају се само предмети који су настали самим извршењем кривичног дела.

Примена мере одузимање предмета је могућа уколико је правном лицу изречена казна или условна осуда, као и случају да је учинилац оглашен кривим, али је ослобођен од казне. Суд може изрећи ову мери уколико процени да је то потребно зарад остваривања циља заштите друштва од криминалитета. Став 3. члана 25. ЗОПЈКД предвиђа да се законом може одредити обавезно изрицање ове мере безбедности. КЗ прописује њено обавезно изрицање код више кривичних дела: фалсификовање новца (чл.223.), фалсификовање знакова за вредност (чл.226.), прављење, давање или набављање средстава за фалсификовање (чл.227.), примање мита (чл.367.). На меру одузимање предмета не може се односити акт помиловања или амнестије.

Предмети који су примењени као “награда” за кривично дело или набављени средствима стеченим од извршења кривичног дела, не одузимају се применом одредбе о одузимању предмета већ мером одузимања имовинске користи. Ове две кривичноправне мере се изричу независно једна од друге, а могу бити примењене и кумулативно када за то постоје услови.

Мера одузимања имовинске користи представља посебну кривичноправну меру *sui generis*, која се састоји о одузимању од учиниоца кривичног дела новац, предмета од вредности и сваке друге имовинске користи која је прибављена кривичним делом.

Мера има двојачко одређени циљ: а) да нико не може да задржи имовинску корист прибављену кривичним делом и б) да се обештети лице које је оштећено извршеним кривичним делом. Принцип правичности се налази у основи примене ове мере путем кога се успоставља имовинско стање које је постојало пре извршења кривичног дела. Ова мера делује превентивно на осуђено правно лице, њеном применом се и потенцијални учиниоци кривичних дела теже одлучују на извршење кривичног дела, знајући да не могу да задрже прибављену корист. Тако ова мера у својој природи садржи и казнене елементе, елементе зла које се наноси учиниоцу дела. Суд изриче меру само уколико имовинска корист још није враћена или њено одузимање није садржано у претходно досуђеном имовинском захтеву.

Судском одлуком се одузима имовинска корист којом је утврђено извршење кривичног дела. Од учиниоца се обавезно одузима новац, предмет од вредности и друга имовинска корист који су прибављени кривичним делом, а ако одузимање није могуће, онда ће се учинилац обавезати: а) да преда у замену другу имовинску корист која одговара вредност имовине прибављене извршењем кривичног дела или проистекле из кривичног дела или б) да плати новчани износ који одговара прибављеној имовинској користи. Имовинска корист прибављена кривичним делом се одузима и од правног или физичког лица на која је пренесена без накнаде или уз накнаду које не одговара стварној вредности. Ова се корист одузима не само од учиниоца кривичног дела, већ и од другог лица које је извршењем кривичног дела такву корист прибавило у конкретном случају. Појам имовинске користи се разматра применом ове мере у теорији и судској пракси. Сваки имовински ефекат који представља противправну добит за учиниоца подразумева имовинску корист. То нису само новац и предмети, већ и услуге, коришћење одређених предмета без давања адекватне противвредности, уштеде, имовинска погодовања и сл. Изван овог појма су нематеријална погодовања личне природе, осим ако немају непосредне финансијске предности, односно уштеде.

Утврђивање висине имовинске користи која се мора одузети одлуком надлежног суда јавља се као друго спорно питање. Овде се разликује неколико схватања. Најшире је схватање које тражи да се учиниоцу кривичног дела признају сви трошкови које је имао у вези или поводом извршења кривичног дела, док је насупрот њему схватање према коме учиниоцу не треба признати никакве трошкове, већ му треба одузети целокупну прибављену имовинску корист. Постоји и умереније схватање где се учиниоцу признају одређени трошкови које је имао у вези извршења

кривичног дела, све се то узима у обзир при утврђивању висине прибављене имовинске користи. Међутим, ту се схватања разилазе у погледу одређивања који су трошкови “оправдани”, односно који трошкови представљају материјални еквивалент за труд учиниоца уложен у радњу кривичног дела или који произилазе из саме природе извршеног дела. Према “теорији салда” од учиниоца кривичног дела се одузима само “чиста добит”, наиме од укупне вредности коју учинилац оствари извршеним кривичним делом одузимају се нужни трошкови и издаци учиниоца.⁵⁷

Одузимање имовинске користи треба разликовати од права оштећеног на накнаду штете која му је причињена извршеним кривичним делом. Заштита права оштећеног и однос његовог права према примени посебне кривичноправне мере одузимања имовинске користи уређује се Кривичним законом. Разликују се две ситуације: а) када је оштећени у кривичном поступку поднео имовинскоправни захтева за накнаду штете и б) када оштећени у кривичном поступку није поднео имовинскоправни захтев. У првој ситуацији могућа су два решења: а) одузимање имовинске користи само уколико она прелази досуђени имовинскоправни захтев оштећеног и у том износу и б) ако је оштећени у кривичном поступку у погледу имовинско-правног захтева упућен на парницу. Онда он може захтевати намирење из одузете имовинске користи само ако је ради утврђивања свог захтева покренуо парницу у року од три месеца од сазнања за пресуду којом је изречено одузимање имовинске користи, а најдаље у року од три године од дана правоснажности одлуке о одузимању имовинске користи. У сваком случају оштећени може да затражи намирење из одузете имовинске користи у року од три месеца од правноснажности одлуке којом је усвојен његов имовинскоправни захтев.

6.4. Извршење судских одлука

ЗОПЛКД је од ретких закона који садрже одредбе о извршењу судских одлука. То је последица увођење нових кривичних санкција (казна престанка правног лица) и особености других кривичних санкција (новчана казна и мера безбедности) због којих не може доћи до сходне промене Закона о извршењу кривичних санкција и других закона.

Одлуке постају правоснажне када се више не могу побијати жалбом односно ако жалба није дозвољена, а правоснажне одлуке постају извршне даном достављања,

⁵⁷ Јовашевић Д., Митровић Љ., Икановић В., “Коментар Кривичног законика Републике Српске”, Службени гласник, Бања Лука, 2018. стр. 438-439.

ако за извршење не постоје законске сметње.⁵⁸ Уколико су наведени услови за извршење испуњени, суд који је судио у првом степену доноси по службеној дужности решење којим се одређује извршење одлуке.

Казна престанка правног лица извршава се брисањем правног лица из регистра правних лица у који је уписан. Решење о извршењу казне престанка правног лица доставља се органу који води регистар правних лица и организација за принудну наплату. Орган који води регистар правних лица извршиће упис изречене казне и о томе обавестити органе надлежне за спровођење поступка ликвидације, стечаја или престанка правног лица на други начин. Након спровођења ових поступка орган који води регистар правних лица избрисаће осуђено правно лице из регистра и обавестити о томе суд који је изрекао првостепену пресуду. Тиме се ова казна сматра извршеном. Обавеза организације за принудну наплату је да након пријема решења о извршењу ове казне изда налог свим банкама да блокирају све девизне и динарске рачуне и да не отварају нове рачуне.⁵⁹

Решење којим се одређује извршење новчане казне извршава надлежни суд у складу са одредбама Закона о извршењу кривичних санкција. Ако осуђено правно лице не наплати новчану казну у одређеном року приступа се принудној наплати новчане казне и трошкова кривичног поступка, према одредбама Закона о платном промету, при чему се у случају истовремене наплате прво наплаћују трошкови кривичног поступка. Трошкове принудне наплате сноси осуђено правно лице.⁶⁰

6.5. Ослобађање од казне

Правно лице се може ослободити од казне уколико открије и пријави кривично дело пре него што је сазнало за покретање кривичног поступка или ако добровољно и без одлагања отклони настале штетне последице или изврши повраћај противправно стечене имовинске користи. Ова два услова су постављена алтернативно, што значи да је довољно испуњење било ког од њих како би се могло применити ослобађање од казне.

Услови за примену института ослобађања од казне предвиђени одредбама КЗ примењују се на одговорна лица. КЗ прописује факултативне основе за ослобађање од казне у општем и посебном делу. Општим делом предвиђени су следећи основи:

⁵⁸ Види: чл.55. Исто.

⁵⁹ Види: чл.63-68. Исто.

⁶⁰ Види: чл.57-62 Исто

1. прекорачење нужне одбране услед јаке раздражености или препасти изазване нападом (члан 19. став 3. КЗ); 2. прекорачење крајне нужде под нарочито олакшавајућим околностима (члан 20. став 3. КЗ); 3. добровољни одустанак (члан 32. став 1. КЗ); 4. добровољно спречавање последице од стране саучесника (члан 32. став 3. КЗ); 5. неподобан покушај (члан 31. КЗ). Осим наведених Законик прописује још три специфична основа за ослобађање казне у члану 58. став 2. Први случај се односи на дело извршено из нехата уколико његове последице тако тешко погађају учиниоца да изрицање казне не би одговарала сврси кажњавања. Члан 59. КЗ превиђа још два основа за ослобађања од казне - поравнање учиниоца и оштећног и стварно кајање. Постојање основа из КЗ нема утицаја на ослобађање од казне правног, већ само одговорног лица.

6.6. Застарелост

ЗОПЛКД, као и КЗ, познаје две врсте застарелости - застарелост извршења казне и мере безбедности и застарелост кривичног гоњења. Застарелост је институт који се оправдава чињеницом да кажњавање након протека дужег времена током којег осуђено лице није извршило ново кривично дела губи своју сврху, јер је суштински већ остварен ефекат специјалне превенције. Насупрот томе, начело праведности и сразмерности, као и потребе генералне превенције захтевају кажњавање без обзира на ову чињеницу. Институт застарелости законодавац мора "скројити" тако да задовољи различите захтеве.

ЗОПЛКД прописује само рокове застарелости извршења казни и мера безбедности и упућује на сходну примену КЗ за решавање осталих свих питања (рокове застарелости кривичног гоњења, ток и прекид застарелости кривичног гоњења, ток и прекид застарелости извршења казни и мера безбедности). Члан 107. КЗ прописује одредбе о току и прекиду застарелости извршења казне и мере безбедности. Застарелост почиње да тече од дана када пресуда којом казна изречена постане правноснажна, а ако је условна осуда опозвана од дана када је одлука о опозивању постала правноснажна. Став 2. истог члана предвиђа случај смањења трајања казне актом амнестије, помиловања или одлуком суда по ванредном правном леку. Време наступања застарелости тада се рачуна према новој казни, с тим да се ток застарелости рачуна од дана раније правноснажне пресуде.

Застарелост не тече за време за које се по закону извршење казне не може предузети, а прекида се сваком радњом належног органа која се предузима ради

извршења казне. Сваки прекид има ефекат враћања застарелости на почетак, јер застарелост поново почиње да тече. Протеком двоструког времена које се по закону тражи за наступање застарелости она обавезно настаје (тзв. апсолутна застарелост). Започето извршавање казне се, у случају наступања застарелости, одмах обуставља. Наведено, односи се и на мере безбедности.

Кривични закон Републике Србије у члану 104. регулише ток и прекид застарелости кривичног гоњења. Застарелост почиње да тече од дана извршења кривичног дела. Ако је последица дела наступила касније, застарелост почиње тећи од дана њеног наступања. Застарелост гоњења не тече за време за које се оно не може предузети по закону, а прекида се сваком процесном радњом предузетом ради откривања кривичног дела или откривања или гоњења учиниоца. Застарелост се аутоматски прекида ако учинилац за време док тече рок застарелости учини исто тако тешко или теже кривично дело. Након сваког прекида, застарелост поново почиње да тече. Апсолутна застарелост наступа након протеча двоструког времена које се по закону захтева за застарелост гоњења.

6.7. Рехабилитација

Осуђено правно лице се и после извршења правоснажно изречене казне враћа у друштво и укључује у редован, уобичајени друштвени живот. Међутим, враћањем у друштво оно не постаје одмах и у потпуности равноправни правни субјект са осталима. Да би се отклонило штетно дејство претходне осуде јавила се идеја о рехабилитацији. Рехабилитација се састоји у укидању правних последица осуде и брисању осуде тако да се осуђено лице сматра неосуђиваним (члан 97. КЗ РС). Са наступањем рехабилитације престају да дејствују правне последице осуде и осуђено лице стиче сва права.

Осуђено правно лице може бити рехабилитовано под условима одређеним у ЗОПЛКД. Закон познаје две врсте рехабилитације: а) законску (настаје по сили закона) и б) судску (може је дати суд под одређеним условима).⁶¹ Законска рехабилитација се даје само правном лицу које пре осуде на коју се односи рехабилитација није било осуђивано или које се по закону сматра неосуђиваним пре доношења кривичне осуде на коју се рехабилитација односи. Услов неосуђиваности је испуњен у два случаја: 1. уколико правном лицу раније није изрицана новчана казна, условна осуда или

⁶¹ Игњатовић Ђ., *“Право извршења кривичних санкција”*, Правни факултет у Београду, Београд, 2018. године, стр. 158.

ослобођење од казне; 2. ако је правно лице раније осуђивано, али је у односу на дела за које је осуђивано наступила рехабилитација, те се оно сматра неосуђиваним. Правно лице у одређеном временском периоду након кривичне осуде не изврши ново кривично дело.

ЗОПЛКД у члану 30. став 2. одређује рокове након чијег истека наступа рехабилитација ако правно лице не изврши кривично дело: а) за правно лице које проглашено одговорним, а ослобођено од казне, рехабилитација наступа у року од годину дана од правноснажности пресуде ако у међувремену не учини ново кривично дело; б) за правно лице коме је изречена условна осуда, она наступа ако у току времена проверавања и годину дана након његовог истека не изврши ново кривично дело; в) за правно лице коме је изречена новчана казна у износу од петсто хиљаде динара, законска рехабилитација наступа ако не изврши ново кривично дело у року од три године од дана када је казна извршена, застарела и опроштена.

Законска рехабилитација је аутоматска и наступа по сили закона. Према одредби члана 30. става 3. ЗОПЛКД рехабилитација не може да наступи ако још трају мере безбедности. КЗ у члану 98. став 3. прописује да законска рехабилитација не настаје ако још није извршена спредна казна или трају мере безбедности.

Уколико је правном лицу изречена новчана казна и забрана обављања регистрованих делатности или послова, рок за наступање законске рехабилитације почиње од дана извршења новчане казне, тече све време трајања мере безбедности и завршава се када престане њено трајање.

Судска рехабилитација наступа на основу судске одлуке, уколико су испуњени законом предвиђени услови.

Судска рехабилитација може се дати правном лицу које је осуђено на новчану казну од петсто хиљада динара до пет милиона динара, ако у року од десет година од дана када је та казна извршена, застарела или опроштена, не учини ново кривично дело (члан 31. став 1. ЗОПЛКД). Уколико је правно лице надокнадило штету проузроковану кривичним делом и својим поступањем заслужио рехабилитацију, суд ће све то узети у обзир, као и друге околности, природу и значај дела, како би дао рехабилитацију осуђеном правном лицу (члан 31. став 2. ЗОПЛКД).

7. ПРАВНА ЛИЦА - ОСУДЕ ЗА ПРИВРЕДНЕ ПРЕСТУПЕ

Научни циљ рада је дескрипција, класификација и научно објашњење социолошко-криминолошких и историјског аспекта развоја кривичних санкција према правном лицу кроз временске периоде државе Републике Србије. Генерална хипотеза од које се пошло у раду била је да се у досадашњем периоду функционисања и деловања Републике Србије доминирале традиционалне кривичне санкције (условна осуда и затвор) и да се због друштвених промена каснило са увођењем алтернативних кривичних санкција. У истраживању су примењене скоро све основне методе сазнања, а од опште научних метода коришћење су историјска, статистичка и компаративна метода, док је од метода за прикупљање података коришћења метода анализе садржаја докумената. Анализи садржаја су били подвргнути позитивни прописи и документа кривичних санкција из фонда законодавства Републике Србије. Јединице анализе биле су теме о оптуженим правним лицима и изреченим кривичним санкцијама правним лицима у Републици Србији из “Билтена” који објављује Републички завод за статистику Републике Србије.⁶²

Како би се предузеле одговарајуће мере у циљу сузбијања кривичних дела која чине правна лица, потребно је на самом почетку да се види колико правна лица годишње у Републици Србији чине кривична дела. Статистика правосуђа (Републичког завода за статистику) располаже подацима о одговорним и правним лицима учиниоцима привредних преступа. Дакле, на основу наведене статистике, не можемо доћи до података о броју свих кривичних дела која чине правна лица, већ можемо да видимо само податке о правним и одговорним лицима која чине привредне преступе. Имајући у виду чињеницу да привредни преступи и даље постоје, сматрам да је значајно указати на податке о њиховом чињењу.

Број оптужених правних лица за привредне преступе, као и број осуђених правних лица за привредне преступе није занемарљив. Правило је да за привредни преступ одговара и правно лице и одговорно лице у правном лицу. Али од овог правила постоје и изузеци.

⁶² “Билтен”, Правна и одговорна лица - учиниоци привредних преступа у Републици Србији, Републички завод за статистику, Република Србија, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, и 2022. године.

Табела 1. Број оптужених правних лица за привредне преступе према врсти одлуке од 2017. до 2022. године

Оптужена правна лица - врста одлуке						
Година	Укупно	Обустављен поступак	Оптужни предлог одбачен	Оптужни предлог одбијен	Ослобођење од оптужбе	Проглашено одговорним
2017.	5433	799	35	32	33	4534
2018.	6895	1287	17	192	26	5337
2019.	8962	1963	317	297	177	6208
2020.	6277	2959	305	65	60	2888
2021.	9382	4493	338	232	31	4288
2022.	13511	6191	274	104	76	6866

Табела 1.

На основу извештаја Републичког завода за статистику, приказан је број оптужених правних лица у Републици Србији у периоду од 2017. године до 2022. године. Из података у Табели 1. видимо да је у 2021. и 2022. години највећи број оптужених правних лица и то 9382 и 13511, док је у 2017. години дупло мањи број оптужених правних лица у односу на 2022. годину свега 5433. Према врсти одлуке највише обустављених поступака је у 2022. години (6191), а најмањи број у 2017. години (799). Правна лица којима је оптужни предлог одбачен највише је у 2021. години и то 338, а најмање у 2018. где је одбачено 17 оптужница. Број правних лица којима је одбијен оптужни предлог је највећи у 2019. години (297), а најмањи у 2017. години (32). Број правних лица која су ослобођена од оптужбе, највише је било у 2019. години (177), а најмање у 2018. години (26), док је у осталим периодима у границама просека. Број правних лица која су проглашена одговорним за привредне преступе највише је у 2022. години (6866), а одмах затим и у 2019. години (6208), док је најмање одговорних правних лица за учињене привредне преступе у 2021. години и то 4288 правних лица.

Највећи пораст оптужених правних лица забележен је у периоду од 2020. до 2022. године. Број оптужених правних лица у 2022. години дуплиран је у односу на 2017. годину, што се може закључити да је број осуђених правних лица у нагом порасту за дати период нашег истраживања. На основу спроведених поступака и ослобађања од пресуде, број правних лица која су проглашена кривим не одступа много од укупног броја оптужених правних лица.

Табела 2 и 3. Број изречених кривичних санкција према правним лицима на територији Републике Србије од 2017. до 2022. године

Осуђена правна лица - врста казне										
Година	Укупно	Осуда		Новчана казна						Проглашено одговорним а ослобођено од казне
		безусловна	условна	Свега	Преко 3.000.000 РСД	Од 600.001 до 3.000.000	Од 300.001 до 600.000 РСД	Од 15.001 до 300.000 РСД	До 15.000 РСД	
2017.	4534	1676	2621	4297	5	8	48	3248	988	237
2018.	5337	1774	3521	5295	1	6	25	4148	1115	42
2019.	6208	1872	4304	6176	5	6	22	3895	2248	32
2020.	2888	929	1910	2839	7	8	21	1731	1072	49
2021.	4288	1645	2580	4225	7	5	21	2211	1981	63
2022.	6866	2160	4371	6531	12	10	24	3164	3321	335

Табела 2.

Осуђена правна лица - врста казне										
Година	Укупно		Заштигне мере				Раније осуде за привредне преступе	Број преступа		
	свега	у саучесништву	свега	Јавно објављивање пресуде	Одузимање предмета	Забрана бављења одређеном привредном делатношћу		Нема преступа у стицају	Преступ у стицају	
2017.	4543	12	93	88	2	3	197	3767	767	
2018.	5337	25	96	89	2	5	687	4743	594	
2019.	6208	19	122	118	4	0	1020	5175	1033	
2020.	2888	24	74	68	3	3	476	2529	357	
2021.	4288	110	44	30	6	8	851	3848	440	
2022.	6866	95	20	14	4	2	1056	6487	379	

Табела 3.

Према извештајима Републичког завода за статистику у периоду од 2017. до 2022. године у Републици Србији, приказан је број осуђених правних лица, према врсти кривичних санкција.⁶³

У Табели 2. приказан је број изречених кривичних санкција за правна лица у Републици Србији од 2017. до 2022. године. У овом периоду највећи број изречених кривичних санкција је у 2022. години (6866) и 2019. години (6208), а најмање у 2020.

⁶³ "Билтен", Правна и одговорна лица – учиниоци привредних преступа у Републици Србији, Републички завод за статистику, Република Србија, 2017-2022. година.

години (2888). Из података у Табели 2. видимо да је у 2018. и 2019. години изречено највише новчаних казни, и то у 2018. укупно 5295 новчаних казни, од тога највише новчаних казни у износу од 15.001 динара до 300.000 динара, а најмање а новчаном казном од 3.000.000 динара, укупно 1. У 2019. години, укупан број новчаних казни био је 6176, од тога највише са новчаном казном од 15.001 динара до 300.000 динара укупно 3895, а најмање са новчаном казном од 3.000.000 динара укупно 5. Најмањи број изречених новчаних казни за правна лица био је у 2020. години укупно 2839, и то са новчаном казном од 15.001 до 300.000 динара укупно 1731. Казна условна осуда најчешће је изрицана у 2019. години и то у 4304 случајева, а најмање у 2020. години 1910, што представља дупло мањи број изречених условних осуда правних лица. Правна лица која су проглашена одговорним, а ослобођена од казне највише је било у 2022. укупно 335, а најмање у 2019. свега 32.

На основу података приказаних у Табели 3. од кривичних санкција које спадају у заштитне мере према правним лицима, најчешће изрицана кривична санкција је јавно објављивање пресуде и то највише у 2019. години укупно 118, а најмање у 2021. свега 30. Од осталих заштитних мера треба споменути и кривичну санкцију одузимање предмета и забрану бављења одређеном привредном делатношћу, код којих је занемарљив број изречених кривичних санкција. Заштитна мера одузимање предмета правном лицу најчешће је изрицана у 2021. години укупно 6, а најмање у 2017. и 2018. само 2. Забрана бављења одређеном привредном делатношћу највише је изрицана у 2021. укупно 8, док у 2019. није изрицана ниједном.

Из Табеле 3. можемо видети да постоје осуђена правна лица која имају раније осуде за привредне преступе, од којих је највише било у 2022. години и то 1056, а најмање у 2017. свега 197 што је неколико пута мање. Према броју привредних преступа у стицају, број нема преступа у стицају највише је било у 2022. години (6487), а најмање у 2020. свега 2529. Највише преступа у стицају било је у 2019. години 1033, а најмање у 2020. укупно 357.

Анализом изрицања кривичних санкција може се закључити да је од свих казни најчешће изрицана новчана казна. Остале казне су неупоредиво мање изрицане, види се да у овом периоду испољена тенденција све чешћег изрицања казне - условна осуда, која је постала најдоминантнија изрицана кривична санкција до данас.

У структури казни у овом периоду, највише се изрицала новчана казна. Такође, у овом периоду нашег истраживања, уочена је тенденција наглог пораста изрицања казне условне осуде, која је прерасла у тренд и постала кривична санкција која се у

највећем броју случајева изрицала на крају судских поступака, чак чешће и од новчане казне. У праксу казнене политике уведена је нова кривична санкција - одузимање имовинске користи стечене вршењем кривичног дела, што је последица убрзаног развоја земље и већег степена либерализације економских односа који су са собом носили и ризик пораста имовинског криминала.

У овом шестогодишњем периоду највише је било изречених новчаних казни и казни условне осуде, те мера безбедности, одузимање имовинске користи и судских опомена. Посебно је значајно нагласити да је, према броју изречених кривичних санкција, казнена политика била значајно блажа у 2021. години, у односу на 2022. годину.

Табела 4. Број изречених кривичних санкција према правним лицима по регионима у Републици Србији у периоду од 2017. до 2022. године

Број изречених кривичних санкција по регионима у РС						
Регион	Година					
	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Република Србија	4534	5337	6208	2888	4288	6866
Београдски регион	1101	1348	1420	301	982	1387
Регион Војводине	1838	2339	2448	1291	2005	1780
Регион Шумадије и Западне Србије	1026	1884	1281	825	866	3074
Регион Јужне и Источне Србије	569	466	1056	471	435	625
Регион Косова и Метохије

Табела 4.

На основу статистичких података Републичког завода за статистику, број изречених кривичних санкција према правним лицима по регионима у Републици Србији у периоду од 2017. до 2022. години је следећи:

Према подацима из Табеле 4. у 2017. години у Републици Србији укупно је изречено 4534 кривичних санкција, од тога по регионима изгледа овако, у Београдском региону укупно је 1101, у региону Војводине 1838, у региону Шумадије и Западне

Србије је 1026, а у региону Јужне и Источне Србије укупно 569 осуђених правних лица којима су изречене кривичне санкције, за регион Косова и Метохије нема података.

У 2018. години, у Републици Србији укупно је изречено 5337 кривичних санкција, од тога у Београдском региону 1348, у региону Војводине 2339, што представља значајан пораст у односу на претходну годину. У региону Шумадије и Западне Србије 1184, док је у региону Јужне и Источне Србије 466 изречених кривичних санкција, за регион Косова и Метохије нема података.

У 2019. години, у Републици Србији укупно је 6208 изречених кривичних санкција, у Београдском региону 1420, у региону Војводине 2448, у региону Шумадије и Западне Србије 1281, и у региону Јужне и Источне Србије 1056, где је дуплиран број изречених кривичних санкција у односу на претходну годину. За регион Косова и Метохије нема података.

За 2020. годину, подаци су следећи: У Републици Србији укупно је 2888 изречених кривичних санкција, од тога у Београдском региону 301, што је најмањи број за посматрани период истраживања. У региону Војводине 1291, скоро дупло смањен број изречених кривичних санкција у односу на претходне године и у региону Шумадије и Западне Србије је нешто мањи број, и то 825. Такође дупло је смањен број изречених кривичних санкција према правним лицима и у Јужној и Источној Србији, где је 471. За регион Косова и Метохије нема података.

За 2021. годину, подаци су следећи: У Републици Србији укупно је 4288, у Београдском региону 982, у региону Војводине је у границама просека 2005, У региону Шумадије и Западне Србије 866, и у региону Јужне и Источне Србије најмањи број до сада 435. За регион Косова и Метохије нема података.

У 2022. години у Републици Србији укупно је изречено 6866 кривичних санкција што представља највећи број за посматрани период истраживања. У Београдском региону је 1387, а у региону Војводине 1780, у региону Шумадије и Западне Србије до сада највећи број 3074 и у региону Јужне и Источне Србије 625. За регион Косова и Метохије нема података.

На основу квалитативно-квантитативних анализа статистичких података из евиденције Републичког завода за статистику непобитно је утврђено да је у Републици Србији у посматраном периоду од 2017. до 2022. године, казна “условне осуде” чинила око 50% свих изречених кривичних санкција, с тенденцијом перманентног повећавања броја њиховог изрицања, с протоком времена. Таквом казненом политиком су само привидно била задовољена начела праведности и сразмерности у изрицању кривичних

санкција, а у суштини радило се о константном ублажавању јавне казнене политике, што захтева дубљу социолошко-криминолошку и правну анализу. Аргументи указују на неодрживост даљег процеса ублажавања казнене политике и на потребу изналагања нових модалитета у изрицању главних и алтернативних санкција.

8. КАЗНЕНА ЕВИДЕНЦИЈА ЗА ПРАВНА ЛИЦА

Као што се води казнена евиденција о физичким лицима која су осуђена, тако се води и казнена евиденција у коју се уписују правна лица која су од страна суда осуђена због учињеног кривичног дела.⁶⁴

Казнену евиденцију води провостепени суд на чијем подручју је седиште домаћег правног лица, односно седиште представништва или огранка страног правног лица.

У казнену евиденцију морају да се упишу подаци помоћу којих правно лице може да се идентификује. Незаобилазни су подаци о: 1. осуђеном правном лицу, и 2. изреченој санкцији.⁶⁵ Према ЗОПЛКД у казнену евиденцију уписује се: назив, седиште и делатност правног лица, регистарски и матични број, податке о учињеном кривичном делу, о казни, условно осуди, мери безбедности, податке о одговорном лицу које је учинило кривично дело због којег је осуђено правно лице, податке о опрштеним казнама које се односе на правно лице за које се казнена евиденција води и правним последицама осуде, касније измене података садржаних у казненој евиденцији, податке о извршеној казни и поништењу евиденције о погрешној осуди.

Давање података из казнене евиденције

За даље пословање правног лица веома је значајно давање података из казнене евиденције.⁶⁶ Питање ко може да добије извод о томе да ли је правно лице (не)

⁶⁴ Милић, И., “Евиденција прекршајно кажњених лица”, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1/2015.

⁶⁵ Милић, И., “Евиденција о осудама за привредни преступ”, Зборник радова: “Слобода пружања услуга и правна сигурност”, Крагујевац, 2019.

⁶⁶ Ако се не води централна евиденција, логично је да само онај суд који води евиденцију може да изда и уверење. На пример: Основни суд у Новом Саду издаје уверење да правно лице није осуђивано за неко од кривичних дела као члан организоване криминалне групе, да није осуђивано за неко од кривичних дела против привреде, кривична дела против заштите животне средине, кривично дело примања или давања мита, кривично дело преваре.

осуђивано и под којим условима такође се уређује ЗОПЛКД. С тим у вези, разликују се три категорије органа/лица којима се подаци из казнене евиденције могу дати:

а) Подаци из казнене евиденције могу се дати само суду, јавном тужиоцу и полицији у вези са кривичним поступком који се води против правног лица које је раније било суђено, органу за извршење кривичних санкција и органу који учествује у поступку давања амнестије, помиловања, рехабилитације или одлучивања о престанку правних последица осуде, када је то потребно за вршење послова из њихове надлежности;⁶⁷

б) Подаци из казнене евиденције могу се, на образложен захтев,⁶⁸ дати и државном органу или правном лицу, ако још трају правне последице осуде или мере безбедности и ако за то постоји оправдани интерес заснован на закону.⁶⁹ Да би се подаци дали у овом случају потребно је да се испуне и одређени услови;

в) Правном лицу се, на његов захтев, могу дати подаци о његовој осуђиваности или неосуђиваности само ако су му потребни ради остваривања права.⁷⁰

Правним лицима је за остваривање одређених права потребно уверење о томе да раније нису осуђивана. Само одређена лица, имају право да поднесу и добију уверење о томе да је правно лице (не)осуђивано. С тим у вези значајно је указати на Обавештење за уверење из надлежности Посебног одељења за организовани криминал Вишег суда у Београду - у којем је наведено: захтев за давање података из казнене евиденције на меморандуму правног лица могу поднети заступници правног лица и то:

- законски заступник;

- лица која су актом или одлуком надлежног органа друштва овлашћена да заступају друштво и као таква регистрована у складу са законом о регистрацији (остали заступници);

- пуномоћници по запослењу, односно лица која као запослени у друштву раде на пословима чије обављање у редовном пословању укључује и закључење или испуњење одређених уговора или предузимање других правних радњи, у границама послова на којим раде без посебног пуномоћја;

- прокурист.

Напред наведена лица могу и преузети уверење суда.

⁶⁷ Види: чл. 32. ст. 2 ЗОПЛКД.

⁶⁸ Само ако је захтев образложен и ако постоји оправдани интерес заснован на закону, могу се дати и другим органима или правним лицима подаци из казнене евиденције. Овакво решење законодавца је оправдано, јер оно ограничава одређене злоупотребе.

⁶⁹ Види: чл. 32. ст. 3 ЗОПЛКД.

⁷⁰ Види: чл. 32. ст. 4 ЗОПЛКД.

Уколико захтев предају лица која нису напред наведена, потребно је приложити пуномоћје на меморандуму фирме за предају захтева за давање података из казнене евиденције и преузимање уверења суда.

Уз захтев за давање података из казнене евиденције потребно је приложити:

- фотокопију извода из Агенције за привредне регистре за правно лице за које се захтевају подаци - оригинал на увид;

- фотокопију обрасца “оверени потписи лица овлашћених за заступање” - оригинал на увид.

Изузетак постоји уколико захтев подносе пуномоћници по запослењу или прокуриста.

9. ЗАКЉУЧАК

Да правна лица могу да врше тешка кривична дела којима се проузрокује велика материјална штета другим физичким и правним лицима, постала је јасна чињеница многобројним државама. Стога је крајем XX века у низу држава на бази међународних стандарда садржаних у релевантним међународним документима уведена кривична одговорност правних лица. Поред одговорних лица у правном лицу за кривична дела могу да одговарају и одређена домаћа или страна правна лица, под законом одређеним условима.

Доношењем Закона о одговорности правних лица за кривична дела из 2008. године, прописују се различите врсте и мере кривичних санкција за правна лица као учиниоце кривичних дела. Међу санкцијама се по свом значају, природи и карактеру издвајају казне. Постоје две врсте казне. То су: а) новчана казна и б) казна престанка правног лица. Позитивно кривично право у Републици Србији предвиђа правила за одмеравање у закону прописане казне сваком поједином правном лицу за учињено кривично дело. Ту се разликује неколико правила као што су: олакшавајуће и отежавајуће околности, ублажавање казне и ослобођење од казне.

Изречена одређена казна правном лицу или казна за одређено кривично дело повлачи за собом и одређене правне последице осуде. Оне могу да се јаве у два облика и то као: а) губитак одређених права и б) забрана стицања одређених права. До рехабилитације правног лица као учиниоца кривичног дела долази проласком одређеног рода од извршене, застареле или опрштене казне под законом прописаним

условима. Тада долази до брисања осуде из казнене евиденције и престанка свих правних последица осуде или мера безбедности.

Поред казни, као основне и најзначајније врсте кривичних санкција у сузбијању криминалитета правних лица, у Републици Србији су у примени и: а) условна осуда која се јавља у два облика испољавања са истим роком проверавања од три године и б) три мере безбедности, од којих посебан значај има одузимање предмета који је употребљен или намењен за извршење кривичног дела или је настао његовим извршењем. Посебна мера превентивног карактера, мера *sui generis* која носи назив: одузимање имовинске користи коју је правно лице прибавило извршењем кривичног дела има посебну улогу и значај у Кривичном законодавству.

Према позитивним прописима Републике Србије, правна лица могу бити одговорна за сва казнена дела. Правна лица могу бити одговорна и за казнено дело за које не може бити одговорно физичко лице - за привредни преступ. Изречена казна правном лицу погађа на неки начин и власника правног лица, а не само правно лице. Такође, кривична санкција која је изречена правном лицу може да посредно погоди и друга лица, пре свега запослена лица у осуђеном правном лицу. Последице изречене казне престанак правног лица запослени у том правном лицу трпе са могућношћу губитка посла, исто се дешава и када је правном лицу изречена мера безбедности.

Закон о одговорности правних лица за кривична дела је уредио које ће правне последице наступити доношењем осуде правном лицу, понекад могу бити и строже од саме казне. Као што сам у раду указала, у одређеним конкурсима/јавним позивима од правних лица се захтева да доставе уверење да нису осуђивана. То се чини на различите начине, што може довести до одређених злоупотреба.

Имајући у виду да правно лице може да трпи правне последице осуде и да му је за остваривања одређених права потребно да достави уверење о (не)осуђиваности свако осуђено правно лице се уписује у казнену евиденцију. Из ње се могу давати подаци само под одређеним условима.

10. ЛИТЕРАТУРА

1. Јовашевић Д., “Кривичне санкције за правна лица у праву Републике Србије”, Београд, 2020.
2. Јовашевић Д., “Кривично право”, Општи део, Досије, Београд, 2018.
3. Јовашевић Д., “Примена новчане казне у кривичном праву Републике Србије”, Зборник Правног факултета у Нишу, Ниш, број55/20
4. Јовашевић Д., “Корпоративно кривично право”, Правни факултет, Ниш, 2012.
5. Јовашевић Д., “Коментар кривичног закона Републике Србије са судском праксом”, Београд, 2003.
6. Миланковић-Васовић Љ., “Кривично законодавство Републике Србије”, Београд, 2006.
7. V.C. Winagaert, G.C. Stressens, “International criminal law: collection of international and european instruments”, Hague, 1996.
8. Лазић Д., Даниловић А., “Кривичне санкције у Србији од 1945 до 2019. године”, Приштина-Лепосавић, 2022.
9. Дурманов Н., “Советское уголовное право”, Обшчая част, Москва, 1959.
10. Свети Сава, “Законоправило Светог Саве”, Жича, 1221. година.
11. Марковић Б., Богдановић Д., “Душанов законик”, Српска књижевна задруга, Београд, 1986.
12. Мирковић С. З., “Коментар Карађорђевог законика”, Геце Кон, Београд, 2008.
13. Крљуш, Љ., “Правна историја српског народа”, Службени гласник, Београд, 2010. године
14. Јакшић, С., Давидовић, Д., “Развој казненог система у кривичном праву Србије”, Центар за правну помоћ, Београд, 2013.
15. Ђорђевић М., “Кривична одговорност правних лица”, Београд, 1968.
16. Ђуровић Р., “Међународно привредно право”, Београд, 2004.
17. Игњатовић Ђ., “Организовани криминалитет”, Први и други део, 1998.
18. Игњатовић Ђ., “Право извршења кривичних санкција”, Београд, 2018.
19. M. Delmas Marty, *Procedure penale d Europa*, Padova, 2001.
20. Стојановић З., “Политика сузбијања криминалитета”, Београд, 2016.
21. Васиљевић М., Петровић Т., Лепетић Ј., “Компанијско право - Право привредних субјеката”, Београд, 2021.
22. Милошевић Г., Кулић М., “Пореско право”, Нови Сад, 2015.

23. Марјановић Г., “Македонско кривично право”, *Опит дел*, Просветно дел. Скопје, 1998.
24. Хорватић Ж., “Казнено право”, *Опћи део*, Правни факултет, Загреб, 2003.
25. Новоселец П., “Опћи дио казног права”, Правни факултет, Загреб, 2004.
26. Стевановић, З. М., “Основне карактеристике и правци реформе извршења кривичних санкција”, Зборник радова Београд, 2000.
27. Врекић Д., “Новчана казна као алтернатива лишењу слободе кратког трајања”, Гласник АК Војводине, Нови Сад, број 12/1995. године.
28. Јовашевић Д., “Новчана казна у југословенском кривичном праву, Правни зборник”, Подгорица, број 1-2/2001. године.
29. Јовашевић Д., “Кривичноправни аспекти превенције имовинског криминалитета”, Судска пракса, Београд, број 2-3/2003. године.
30. Јовашевић Д., “Имовинске кривичне санкције као средство превенције имовинског криминалитета, Криминалистичке теме”, Сарајево број 3-4/2004.
31. Јовашевић Д., Митровић Љ., Икановић В., “Коментар Кривичног законика Републике Српске”, Службени гласник, Бања Лука, 2018.
32. Јовашевић Д., “Лексикон кривичног права”, Службени гласник, Београд 2011.
33. Лазаревић Љ., “Коментар Кривичног законика Републике Србије”, Савремена администрација, Београд, 2005.
34. Милић, И., “Евиденција прекршајно кажњених лица”, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1/2015.
35. Милић, И., “Евиденција о осудама за привредни преступ”, Зборник радова: Слобода пружања услуга и правна сигурност, Крагујевац, 2019.
36. “Nouveau Code penal”, *Mode d'emploi*, Paris, 1992. annee.
37. Marie Elisabeth Cartier, “Казненоправна одговорност правних особа у француском праву”, Хрватски љетопис за казно право и праксу, Загреб, 2005.
38. A.Julia Pop, “Criminal liability of corporations - comparative jurisprudence”, *Michigan State University College of Law*.
39. M. Delmas Marty, *Procedure penale d'Europe*, Padova, 2001.
40. Барвић Ј., “Особе које воде послове као одговорне особе и одређење представника правне особе по Закону о одговорности правних особа за казна дела”, Хрватски љетопис за казно право и праксу, Загреб, 2003. год.
41. Јовашевић Д., Петровић Б., “Новчана дела”, *Op. cit.* стр. 192.

42. Стојановић З., Коларић Д., “Савремене тенденције у науци кривичног права и кривично законодавство Србије”, Српска политичка мисао 3/2015. *op. cit.*, 33.
43. Цетинић М. (2005), “Казнена одговорност правних лица - Каква су решења могућа и очекивана”. У: Радовановић Д., “Казнено законодавство: прогресивна или регресивна решења”, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Виша школа унутрашњих послова, Земун, 2005, 239;
44. Ђурђевић З., “Казнена одговорност и казнени поступак према правним особама у Републици Хрватској, хрватски љетопис за казнено право и праксу”, Загреб (2003), *op. cit.*, 727.

Правни извори:

1. Закон о одговорности правних лица за кривична дела („Сл. гласник РС“, бр. 97/2008)
2. Кривични законик Републике Србије, *Службени гласник Р. Србије*. 2005.
3. Закон о прекршајима („Сл. гласник РС“, бр. 65/2013, 13/2016, 98/2016-одлука УС, 91/2019, 91/2019 - др. закон и 112/2022 - одлука УС)
4. Закон о привредним преступима („Сл. лист СФРЈ“, бр. 4/77, 36/77-испр., 14/85, 10/86, 74/87, 57/89 и 3/90 и „Сл. лист СРЈ“, бр. 27/92, 16/93, 31/93, 41/93, 50/93, 24/94, 28/96 и 64/2001 и „Сл. гласник РС“, бр. 101/2005 - др. закон)
5. *Службени лист ДФЈ*, бр. 48/1945.
6. *Службени гласник РС*, бр. 85/2005. и бр. 83/2006 и 98/2006.
7. *Verbandsverantwortlichkeitsgesetz - VbVG*, stupio na snagu 1. januara 2006. godine.
8. Кривични законик, *Урадни лист Републике Словеније*, бр. 63/94.
9. Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Урадни лист Републике Словеније*, бр. 59-2791/99.
10. Закон о одговорности правних особа за казнена дјела, *Народне Новине Р. Хрватске*, бр. 151/03.
11. Кривични законик РЦГ, *Службени лист РЦГ* бр. 70/03.
12. Закон о одговорности правних лица за кривична дјела ЦГ, *Службени лист ЦГ*, бр. 2/07.
13. Кривични закон Федерације БиХ, *Службене новине Федерације БиХ* бр. 36/03, 37/03, 21/04 и 69/04.
14. Кривични закон Р. Српске, *Службени гласник Р. Српске* бр. 49/03 и 108/04.

15. Закон о потврђивању Кривичноправне конвенције о корупцији (“Службени лист СРЈ - Међународни уговори”, број 27/2002 и “Службени лист СЦГ - Међународни уговори”, број 18/2005).

Статистички подаци:

16. “Билтен”, *Правна и одговорна лица - учиниоци привредних преступа у Републици Србији*, Републички завод за статистику, Република Србија, Београд, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022. година.
17. “*Статистички годишњак Републике Србије 2023.*” Републички завод за статистику, Републике Србије, Београд, октобар 2023.

11. БИОГРАФИЈА

Соњица (Милорад) Станковић, рођена је 23.09.1977. године у Трговишту, општина Трговиште. Основну школу „Бранко Радичевић” завршила је у Трговишту, одличним успехом. Затим је уписала средњу Економско-трговинску школу у Врању и завршила је са одличним успехом.

Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици уписала је школске 2014/2015. године, а дипломирала школске 2021/2022, дана 25.10.2022. године, са просечном оценом 6,30 и стекла звање дипломирани правник. Мастер академске студије “Право - општи смер” уписала је школске 2022/23. године.

Студент живи и ради у Врању.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора: Соњица Станковић

Број индекса: 321/2022

Изјављујем

Да је мастер рад под насловом:

КРИВИЧНЕ САНКЦИЈЕ ПРЕМА ПРАВНОМ ЛИЦУ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

- Резултат сопственог истраживачког рада;
- Да мастер рад у целини, а ни у деловима није био предложен за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- Да су резултати коректно наведени и
- Да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

У Косовској Митровици,

Потпис аутора

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора: Соњица Станковић

Број индекса: 321/2022

Изјављујем

Да је мастер рад под насловом:

КРИВИЧНЕ САНКЦИЈЕ ПРЕМА ПРАВНОМ ЛИЦУ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

- Резултат сопственог истраживачког рада;
- Да мастер рад у целини, а ни у деловима није био предложен за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- Да су резултати коректно наведени и
- Да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

У Косовској Митровици,

Потпис аутора

